

FATOS KONGOLI

KUFOMA

ROMAN

BOTIMET TOENA

FATOS KONGOLI

KUFOMA

Roman

BOTIMET TOENA
Tiranë, 2017

Botimi i parë: “MÇM”, 1994
Botimi i dytë: “Toena”, tetor 2007
Botimi i tretë: “Toena”, janar 2010
Botimi i katërt: “Toena”, shtator 2012
Botimi i pestë: “Toena”, prill 2017

Botuese: Irena Toçi

Kryeredaktore: Sonila Kapo
Korrektore letrare: Arlinda Rrushi
Përkujdesja grafike: Elida Stafa
Kopertina: Ana Shema

ISBN 978-9928-235-37-4

© Autori dhe Shtëpia Botuese Toena

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Nuk lejohet shumëfishimi me asnjë lloj mjeti apo forme, as me fotokopje, pa lejen me shkrim të mbajtësit të copyright-it.

BOTIMET TOENA

Rr. “M. Gjollesha”, K. Postare 1420, Tiranë

Tel.: + 355 4 22 40 116

E-mail: redaksia@toena.com.al

botimet.toena@gmail.com

[Http://www.toena.com.al](http://www.toena.com.al)

1.

Më në fund ai u bind se atë natë s'do të vinte gjumë në sy. Ishte përpjekur të humbiste, të çlirohej qoftë për disa çaste nga makthi që i shtrydhte zemrën, dhe ndoshta pa e kuptuar kishte fjetur. Por ndihej i dërrmuar, me përshtypjen se diçka e neveritshme i qarkullonte nëpër trup bashkë me gjakun. Një erë gjirizi e kishte ndjekur kudo, në zyrën e vet, në korridoret e ndërmarrjes, në rrugë, në pijetore, ku kishte pirë një birrë të nxehtë (si e përmjerrë miu), në shtëpi, në të gjitha mjediset e shtëpisë, deri në shtrat, ku s'mbante mend prej sa orësh përpëlitej pranë trupit të së shoqes.

Gruaja po flinte me një mënjanim të lehtë, që i shkaktonte një derdhje të gjinjve anash.

Dikur, ky pozicion e trondiste. Kur ajo flinte kështu, dhe për një arsye apo një tjetër atij i dilte gjumi, rrëshqiste pranë saj, i ngacmonte themthat, ia thithte, derisa edhe asaj i dilte gjumi. Tani një orvatje e tillë do të dështonte. Në rastin e reagimit më të butë, e shoqja do të lëshonte një hungërimë pakënaqësie dhe do t'i kthente shpinën. Po qe se ai s'bindej me kaq, mund të ndodhte të hante ndonjë të sharë përgjumshëm, e nëse edhe e shara nuk do të kryente ndonjë efekt, ajo mund të shoqërohej me një të shtyrë. Këto do të ishin rastet e mundshme nëse ai do të orvatej të kujtonte “monë e shkuar”, sido që ishte vetëm dyzet vjeç, kurse ajo vetëm tridhjetë e pesë, pra brenda lojës së trilleve të natës. Por ai nuk pati ngacmime të kësaj natyre. Jo nga frika e ndonjë reagimi të pakëndshëm të së shoqes. As ngaqë i erdhi keq ta zgjonte. Nën ndriçimin e hënës, trupi lakuriq i gruas dukej si një statujë mermeri dhe me gjithë makthin që i shtrydhte zemrën ai nuk e pati në dorë të mos binte pre e dyshimit të vjetër: e tradhtonte vallë ajo? Burri mbyti përbrenda një psherëtimë, duke i përpirë lakoret e buta të trupit të së shoqes milimetër për milimetër, nga qafa në sup, nga supi në brinjë, nga brinja në lartësinë e legenit, deri poshtë, përgjatë rrëzimit të kofshëve.

Në këto e sipër ai ndjeu në vete një ngacmim më konkret dhe më urgjent se dhimbja e një tradhtie të supozuar bashkëshortore. U

rrotullua ngadalë, doli nga shtrati dhe në gjysmëterr zuri të kërkonte pantoflat. WC-ja ishte allaturka, gryka qe zënë me një tapë të madhe prej gome qysh kur, para ca vjetësh, një mi qe ngjitur nëpërmjet tubacionit të ujërave të zeza nga kanali nëntokësor deri në katin e katërt. Kishte qenë një mi i madh, i zi, i llahtarshëm. Kështu qe shprehur e shoqja atë natë tek kthehej nga banja pas një britme të lemerishme: “Në apartamentin tonë ka hyrë një mi i madh, i zi, i llahtarshëm”. Në të vërtetë ai s’kishte parë gjë, as mi, as ndonjë qenie të ngjashme me miun. Kishte parë vetëm fytyrën e zbardhur të së shoqes, britma e së cilës, falë qetësisë së mesnatës, duhej të ishte dëgjuar larg. Me një shufër hekuri, që e përdornin për të shkundur blozën e qyngjeve të sobës, ai kishte kërkuar në të gjitha qoshet e apartamentit, në çdo skutë që mund të shërbente si strehë për kafshën, por miun nuk ia kishin zënë sytë. Kjo qe bërë shkak që për disa ditë me radhë gruaja të përjetonte një krizë nervash, derisa arritën në përfundimin se enigma e zhdukjes së miut shpjegohej me faktin që ky i fundit, i trembur nga britma e gruas, duhej të qe kthyer mbrapsht, domethënë duhej të qe larguar andej nga qe futur, nëpërmjet kanalit të banjës. Që nga ajo kohë ata e mbyllnin grykën e kanalit me tapën e trashë prej gome, të cilën burri e kishte porositur në një repart gomisterie të nesërmen e ngjarjes.

Sidoqoftë, mendoi ai tek hiqte tapën për të urinuar, historia e miut duhet të ketë qenë një shpikje e fantazisë, e shoqja nuk mund të rrinte pa sajuar ngjarje ngacmuese. Por mbase, kundërshtoi aty për aty vetveten, ajo ka parë vërtet një mi. Ndoshta të madh, të zi e të llahtarshëm. Dhe e përshkoi një drithmë. Tek derdhte urinën, nga gryka e kanalit të banjës u ngrit një erë e rëndë, era e zakonshme që çlirohet netëve të nxehta në WC-të allaturka. I tmerruar ai e përjetoi me intensitet dërrmues ndjesinë se ishte mi, se sapo kishte dalë nga gryka e kanalit dhe era e qelbur çlirohej nga trupi i tij. As që bëhej fjalë të kthehej në shtratin bashkëshortor. E shoqja, me gjithë vapën mbytëse, flinte mbështjellë në avujt e djersës. Kutërbimi i tij rrezik ta zgjonte. Nën terrorin e makthit, në majë të gishtërinjve, burri doli nga banja. Në kuzhinë ndodhej një divan. Një copë herë u përpëliti duke vështruar hënën e plotë që varej tej dritares. Atij iu duk se ajo nuk ishte Hëna, sateliti i vetëm i Tokës. Iu duk se ishte një llambadar kinez, i verdhë gjer në verbim. Pastaj humbi në një gjumë të thellë.

2.

Unë isha larguar para tre muajsh, në një zbor tremujor. Dhe isha i sigurt se ndërkaq, në kuptimin absolut të fjalës, asgjë nuk kishte ndryshuar. Apartamenti ku banoja, dhomë e kuzhinë, vazhdonte të ndodhej atje ku e kisha lënë, në lagjen Nr. 9 të kryeqytetit, në katin e katërt të një pallati ku verës uji ngjitej vetëm një herë në ditë, nga ora tre e mëngjesit deri aty rreth orës pesë, ndërsa dimrit tri herë, pa kohëzgjatje të rregullt, në mëngjes, në drekë e në darkë. Në shtëpi më prisnin gruaja, djali dhe pjesa ime e punëve shtëpiake.

Edhe qendra ime e punës, pa dyshim, nuk kishte lëvizur nga vendi. Ishte një shtëpi botuese, më e madhja e kryeqytetit, grosiste, siç e quanin. Godina e saj e

zymtë shtatëkatëshe, me mure tullash të kuqe, e pasuvatuar, ngrihej buzë rrugës automobilistike, përballë një rajoni policie, në atë udhëkryqin e famshëm të Tiranës, të pagëzuar me datën “21 Dhjetori”, që për brezat e rinj nuk kishte ndonjë kuptim, përderisa pak prej tyre mund ta dinin se ishte ditëlindja e një njeriu të quajtur Stalin. Përkundrazi, nuk qenë të paktë ata që më bënë të ditur se duhej të ndihesha fatlum që kisha nderin të kapërceja sa herë të doja derën e asaj godine ku përgatiteshin kartëvizitat e personaliteteve të larta zyrtare. Unë s’kisha të bëja as me sektorin e kartëvizitave, as me atë të botimit të portreteve. I përkisja një kategorie punonjësish të përmasave modeste, merresha me tekstet e librave të ilustruar për fëmijë.

Shumëkush, sa herë paraqitej rasti, nuk ngurronte të më kujtonte edhe diçka, që duhej të ishte për mua një tjetër arsye për të qenë i lumtur. Por këtë kapitull s’qe nevoja të ma kujtonin. Jo rastësisht i përkisja një kategorie punonjësish të përmasave modeste: tekstet për fëmijë dhe kartëvizitat e personaliteteve zyrtare ishin, siç thuhet, hane Shan, hane Bagdat. Meqë ra fjala, katin përdhes të godinës pjesërisht e zinte administrata, pjesërisht një bufe-restorant. Shkalla më e ulët e rëndësisë së punonjësve ishte në katin e parë. Unë punoja në këtë kat. Në përgjithësi,

kushdo që ia sillte puna të kishte të bënte me ne, për të parë se sa na vlente lëkura, na pyeste se në ç'kat punonim, pyetje që për një pjesë të kolegëve të rangut tim tingëllonte fyese dhe provokuese. Unë nuk fyhesha, aq më pak priresha të merrja për provokator një njeri që do të më drejtonte një pyetje të tillë. Pretendimet e mia për peshë shoqërore prej kohësh nuk shkonin përtej katit të parë të asaj godine. Më sipër ngjitesha rrallë, zakonisht me urdhër nga lart, domethënë me urdhër të eprorit të katit tim, të eprorëve të kateve të tjera dhe, edhe më rrallë, tepër rrallë, me urdhër të eprorit të eprorëve, drejtorit të përgjithshëm. Zyra e tij ndodhej në katin e shtatë, kati i gjithëpushtetshëm i kartëvizitave të personaliteteve të larta zyrtare. Përveç punonjësve të këtij kati, atje nuk futej njeri. Urdhrat, kundëruddhrat, udhëzimet, kundërudhëzimet, ceremonitë, dekorimet, pushimet nga puna, lavdërimet, ndëshkimet e të tjera veprimtari të kësaj natyre kryheshin në katin përdhes. Sipas rastit, në sallën e madhe të administratës, kur ishin të karakterit serioz, ose në lokalin e bufe-restorantit kur ishin të karakterit më pak serioz, për shembull, mbrëmjet kolektive të dëfrimit.

Gjatë tre muajve të largimit tim në zbor asgjë nga këto nuk kishte ndryshuar. Zyra

ime vazhdonte të ndodhej atje, në fund të korridorit. Në të vërtetë ajo nuk ishte zyrë. Ishte një dhomë relativisht e madhe, po e quaj zyrë-studio, ku punonin një piktor e një piktores të seksionit të ilustrimeve për fëmijë. Më kishin caktuar aty përkohësisht dy vjet më parë. Sepse unë isha pranuar të punoja në tempullin e botimeve vetëm dy vjet më parë, pas një odiseje bredhesh andej-këndej. Në atë kohë kati ishte i mbipopulluar, nuk u gjend vend i lirë nëpër zyrat e tjera, kështu që mbeti si i përshtatshëm varianti i vendosjes sime në zyrën-studio me premtimin që, me t'u paraqitur rasti, do të kaloja në një zyrë të mirëfilltë, rast që nuk u paraqit ndonjëherë, sepse kati mbetej vazhdimisht i mbipopulluar.

Në fillim unë nuk e kuptova shqetësimin që u shfaq në fytyrën e eprorit të katit kur ai po përpiquej të më mbushte mendjen se vendosja ime në zyrën-studio bëhej, siç u shpreh, vetëm përkohësisht. Këtë kuptova kur shefja e administratës, një grua elegante, me flokë që herë i mbante të mbledhura topuz e herë i lëshonte, me shoqëroi në fund të korridorit. Ishte verë dhe, sa më shumë shtyheshin drejt fundit, aq më ngulmuese bëhej një erë e dyshimtë, derisa i rashë në të se nuk ishte gjë tjetër veçse erë WC-sh.

WC-të, një për meshkuj e një për femra, gjendeshin pikërisht përballë zyrës-studio ku do të punoja unë. Dyert mbi të cilat qenë

ngjitur simbolet dalluese përkatëse ishin të mbyllura. Dera e zyrës-studio, përkundrazi, ishte e hapur e kjo më dha të kuptoja se kolegët e mi të rinj, me sa dukej, qenë mësuar me erën e WC-ve. Gjatë kohës që shefja e administratës më paraqiti tek ata, unë i mbaja sytë poshtë, ja ngase nuk dija ku t'i çoja, ja ngase nuk i përballoja dot vështrimet e tyre: më kishin mbërthyer, siç m'u duk, në një mënyrë jo fort miqësore. E vërteta që krejt ndryshe. Sytë e mi ishin qepur pa vetëdije te këmbët e shefes së administratës, aty përpara meje. Sikur ato këmbë të mos mbuloheshin nga një shtresë qimesh, do të mund të quheshin të shkëlqyera. Dhe mjafton t'i çoje sytë ca më lart, te vithet, që të përfytyroje se ajo në krevat duhej të ishte një partnere vështirë e përballueshme.

Idenë se shefja e administratës si partnere shtrati duhej të ishte serioze e kisha formuar para disa ditësh, në zyrën e saj, në katin përdhes, ku ajo më kishte thirrur për të më njoftuar emërimin zyrtar. Me gjithë emocionet e rastit, të përligjura në rrethanat e mia, unë s'kisha mundur të mos e shihja bashkëbiseduesen me sytë e mashkullit. Ndoshta ngaqë në vend të një shefeje administrate klasike, domethënë një shëmtire as mashkull, as femër, në atë zyrë që kundërmonte parfum gjeta një femër rreth

të tridhjetave, me ca sy ku e pata të vështirë të lexoja simpati apo mospërfillje. Nuk e pata të vështirë të vija re diçka tjetër: fustani veror i qe varur ca si tepër përpara e për këtë arsye pjesa e sipërme e gjinjve i mbetej e zbuluar. Ishte shkujdesje apo pozicion i llogaritur, nuk mund ta them. S'bëra as përpjekjen më të vogël për të mos i çuar sytë atje. Ajo e ndjeu vështrimin tim, për këtë s'pata pikë dyshimi. Qenia e saj çlironte diçka agresive e për një çast u hutova, sidomos kur gruaja foli, formuloi urimin e rastit me një zë pa ngjyrë, që gjithashtu s'kuptohej në shprehte simpati apo mospërfillje. Kjo zgjati derisa gruaja, me një lëvizje të kontrolluar, zhduku çdo keqkuptim midis gjinjve të saj dhe syve të mi, duke krijuar kështu një keqkuptim real: ç'marrëdhënie do të krijoheshin midis nesh?

Këtë pyetje i përsërisja vetes tek shihja nga mbrapa këmbët e shefes së administratës. Mbase qe hamendje, por unë kisha formuar bindjen se midis meje dhe asaj gruaje, deri para disa ditësh e panjohur, ishte vendosur një marrëdhënie. Mendimet e mia ngatërroheshin kur përpiquesha të sqaroja natyrën e kësaj marrëdhënieje. Pa dyshim ajo më njihte. Si shefe administrate, në mos gjithçka, ajo duhej të dinte shumëçka rreth meje dhe qëndrimi i saj mund të interpretohej në mënyra të ndryshme. Mund të interpretohej si ftesë për

miqësi, por edhe si paralajmërim. Këtë nuk e përcaktoja dot. Sepse nuk isha në gjendje të përcaktoja ku fillonte tek ajo femra e ku shefja e administratës. Në këtë kuptim unë s'mund t'i lejoja vetes shkujdesje. Çdo shkujdesje do të ishte për mua e pafalshme.

Sapo vija nga vuajtja e një dënimi, miqtë e mi më këshillonin që tash e tutje t'i bëja sytë katër. Miqtë e mi të paktë më këshillonin të mos shkelja më në dërrasë të kalbur, siç kisha shkelur, duke rrezikuar të humbisja gjithçka. Tani që golgothaja ime mund të quhej e kapërcyer, duhej të ndihesha i kënaqur që kisha shpëtuar me kaq. Pas kësaj golgothaje kati i parë i tempullit të botimeve ishte për mua një mrekulli e papritur, po të mendoje se, eventualisht, mund të ndodhesha në atë që quhet "shtëpi pa qira". Shefja e administratës duhej ta dinte që, tre vjet më parë, aq sa zgjati golgothaja ime, kisha shpëtuar për qime nga shtëpia pa qira. Dhe unë nuk kisha ndonjë arsye që të mos mbaja parasysh se këtu ajo paguhej si shefe administrate, jo si femër me gjinj magnetikë. Me ç'pashë, kolegët e rinj këtë të vërtetë e mbanin parasysh. Gjatë kohës së shkurtër që ajo më paraqiti, ata qëndruan në këmbë. Kur po largohej, ajo buzëqeshi. Buzëqeshën edhe kolegët e mi të rinj. Unë i kisha çuar sytë përsëri, me vetëdije ose jo, te këmbët e saj.

Të nesërmen e kapërceva derën e armatosur me shufra hekuri të tempullit si një njeri që e kapërcen atë prag prej vitesh, dhe kur u ndodha përballë shkallëve nuk u kujtova se këto të çonin në zyrën e shefes. Nuk u kujtova për të as kur u ndodha në korridorin e gjatë të katit të parë, ndoshta sepse papritur më doli një problem: në të dy anët, nga kreu në fund, për shkak të vapës, dyert e zyrave ishin të hapura dhe mua do të më duhej të kaloja si në revistë nderi tërë garniturën redaktoriale. Po ndoshta nuk u kujtova për të, sepse, ndryshe nga kolegët e rinj, nuk po mësohesha dot me erën e WC-ve. Ta mbaje derën e zyrës mbyllur plasje vape, ta lije hapur duhej të përballoje aromat e jashtëqitjeve të të dy sekseve që popullonin katin, ku, siç mund të përfytyrohet, mbizotëronte era therëse e urinës femërore. Në këto kushte gjendja ime e nervozuar ishte e përligjur.

Nja dhjetë minuta si kisha zënë vend në tryezën e punës, në cep të dhomës, pranë dritares, prej nga dukej rruga automobilistike dhe një peizazh mediokër, pa e duruar dot kutërbimin e WC-ve, këputa diçka të përafërt me shprehjen e mëposhtme: “Erë kaq e qelbur nuk besoj se vjen as në haletë e bushmenëve”. Një shprehje e tillë, e thënë qoftë dhe me zë të ulët, ishte njëlloj sikur të ankoheshe në një vend publik, në prani të

personave të dytë apo të tretë, për mungesën e mishit, për radhën e gjatë në dyqanin e qumështit, për gatimin e keq të bukës, e më the e të thashë. Reagimi i kolegëve qe i ndryshëm. Piktoria, një grua e mbajtur, rreth të dyzetave, me një lëkurë të lëmuar e me ca flokë gështenjë, nuk e ngriti kokën, duke lënë kështu të mendoje se ajo nuk kishte dëgjuar gjë. Tjetri, përkundrazi, nuk e fshehu kënaqësinë që i kishte shkaktuar deklarata ime. Qe një burrë shtatmesatar, i zeshkët, me flokë të rënë, të cilit vështirë t'ia përcaktoje moshën. Buzëqeshja e tij dëshmonte së paku se nuk vuante nga mungesa e ndjenjës së humorit. Gjithsesi, u pendova për krahasimin me haletë e bushmenëve. Një kallëpi si unë, me qimen e dërrit, nuk i lejoheshin batuta të tilla. Për t'i hedhur pak ujë verës, vura në dukje se e gjithë puna ishte të pajiseshin WC-të me dyer që mbylleshin hermetikisht. Më pas thashë diçka për nevojën e ujit të rrjedhshëm për t'i shkarkuar banjat – theksova banjat, jo haletë – nga ekskrementet njerëzore. Së fundi, shtova një vërejtje për pastrueset: me sa dukej ato nuk e kryenin detyrën.

Në reagimin e kolegëve nuk pati ndonjë zhvillim të ri. Gruaja, me kokën ulur, la të kuptohej se ato që thoja ishin gjëja e fundit që i interesonte, kurse burri më përcolli me të njëjtën buzëqeshje. Atëherë më erdhi të

ngrihesha, ta kapja për fyti atë burrec që ngërdheshej, ta zija për flokësh atë derdimene që shtirej sikur s'dëgjonte. Dhe mendova se duhej të isha një mëkatar i mjerë përderisa providenca e shihte me vend të më dënonte deri në këtë pikë, domethënë të ndaja zyrën me bagëti si kolegët e rinj.

Burrin e quanin August. Shkurt e thërrisnin Gusti. Gruan e quanin Kleanthi. Shkurt e thërrisnin Klea. Ndryshe nga Klea, Gusti shfaqti një prirje miqësore ndaj meje. Kjo u materializua kur në limontinë e atyre ditëve ai më mësoi një mënyrë zbavitjeje origjinale. Për të zbavitja ishte rutinore, për mua një zbulim. Falë pozicionit të zyrës-studio, pata rastin të shihja se seksi i dobët formonte shumicën dërrmuese të popullsisë së katit. Këtë e vura re duke vëzhguar me Gustin frekuentimin e WC-ve: femra, vetëm femra e më të rrallë ndonjë mashkull. Në përgjithësi ato nuk i shqetësonte fakti se WC-ja ndodhej përballë një dhome ku dera rrinte e hapur vazhdimisht, pra mund të vëzhgoheshin prej andej nga sy kureshtarë. Ardhja ime nuk solli ndonjë ndryshim në sjelljen e tyre. Kisha dëgjuar të flitej për dendësi të seksit të dobët në tempullin e botimeve, por ashtu si Gusti u binda se përdorimi i këtij termi, domethënë “seks i dobët”, në rastin e dhënë ishte pa vend.

Në një nga ato ditë u kujtova për shefen e administratës. Që ajo, si të gjitha qeniet e gjalla, duhej të kryente nevoja fiziologjike, nuk diskutohej. Po ku i kryente? Gusti, ndoshta, si specialist në këtë lëndë, duhej të dinte diçka. Nuk e trazova. Do të ishte e padrejtë të trazoja Gustin e pafajshëm për një problem kaq delikat. Edhe po të ishte në gjendje të më jepte përgjigje, domethënë të më tregonte se ku i kryente nevojat fiziologjike shefja e administratës, ne nuk kishim aq afërsi sa të mbërrinim deri këtu. Veç të tjerash, zgjidhja e problemit nuk mund të sillte ndonjë element të ri në sqarimin e dilemës se ç'marrëdhënie do të vendoseshin midis meje dhe shefes së administratës. Ky sqarim do të vinte papritur, në një mënyrë disi të sëkëlldisur.

Ndodhi kur autorit të shquar të vjershave për fëmijë K. K. i hipi të vinte të grindej me Gustin pikërisht një ditë, kur ky kishte hedhur disa gota dhe rrinte ulur në tryezën e tij të punës përballë dverve të WC-ve, me një humor që mund të quhet agresiv. K. K. qe një barkmadh sa, po të ulte kokën, rrezik se nuk shihte as seksin e vet. Një copë herë ata shkëmbyen batuta me zë të ulët, dhe në largësinë ku ndodhesha s'dëgjoja përse bëhej fjalë. Ca nga ca gjakrat u ndezën. Me ç'dukej poeti i shquar e akuzonte Gustin që ky me dashakeqësi i zvarriste ilustrimin

e një libri. Gusti mbrohej duke thënë se ai ndiqte një sira për ilustrimin e librave, se siranë e caktonte tjetërkush dhe askush nuk mund ta prishte. Këmbimi i batutave degjeneroi kur poeti i shquar, për të cilin unë vërtet dyshova në ishte në gjendje të shihte nga pozicioni gatitu seksin e vet, e ngriti zërin, goditi tryezën me grusht dhe, duke përmbysur dy kuti me bojëra guash, i deklaroi Gustit se ishte një piktor i dështuar. Fytyra e zeshkët e Gustit mori ngjyrën e tullës së pjekur. Tërhoqi njërin nga sirtarët e tryezës, nxori prej andej diçka që u pa se ishte dorëshkrim dhe ia tundi përpara turinjve. “Këto porkerira, i tha duke treguar nga WC-të, vlejnë për atë zyrën atje. Jo për prapanicën time, unë nuk denjoj të fshij as prapanicën me porkerirat e tua. Madje ato nuk bëjnë as për prapanicat e bushmenëve. E di ti, poetuc, ç’janë bushmenët?”

K. K. u zbraps nja dy-tri hapa, si ta kishin goditur me tullë kokës. Pastaj mëmëriti nëpër dhëmbë: “Ta tregoj unë ty prapanicën e bushmenëve, maskara”. Dhe iku. Gushti e shoqëroi me një “vafsh në të sat’ëme”, që, sipas çdo gjase, duhej të qe dëgjuar nga ikanaku. Fytyra e bardhë e Kleas, e cila kishte ndjekur duelin e burrave me shastisjen e zakonshme, kishte marrë ngjyrën e shkumësit. Dhe propozimi që Gustit t’i dilja në mbrojtje unë erdhi prej saj. Sipas Kleas, veremliu

K. K. do të shkonte të ankohej te shefja e administratës. Nëse kjo nuk do të ndodhej në humor të mirë, këtë radhë Gustit mund t'i kushtonte shtrenjtë: dy javë më parë ai ishte paralajmëruar për pushim nga puna për një rast të ngjashëm. Sipas Kleas, në kohën që veremliu K. K. do të padiste kolegun tonë te shefja e administratës, njëri nga ne, pra unë, duhej të tregohej më i shpejtë e të bënte një kallëzim kundër K. K. tek eprori i katit. Vetëm në këtë mënyrë Gusti mund të kishte ndonjë shans.

Naiviteti shastisës i Kleas nuk më la shteg për kundërshtime, sido që unë mbase isha personi më i papërshtatshëm për të mbrojtur çështjen e Gustit tek eprori i katit. Ky qe një burrë rreth të dyzetave, flokëverdhtë, me trup atletik. Kishte një zyrë në anën e kundërt të ndërtesës, simetrike ndaj mesit të korridorit me WC-të përballë nesh. Në atë zyrë isha futur një herë të vetme, pak ditë përpara emërimit. Në fillim kaloje në një paradhomë, prej andej, përmes një dere të veshur në të dy anët me shtresë të pambuktë, për të mos lejuar dëgjimin e bisedave, hyje në një dhomë tjetër të pajisur me bibliotekë, kolltukë, një divan të madhësisë mesatare e me tryezën e punës. Në paradhomë rrinte një sekretare-daktilografiste.

Atë ditë, korridori qe i boshatisur, të thuash se punonjësit ishin avulluar nga vapa.

Tek ecja përgjatë korridorit, u përfshiva nga paniku se mos sekretarja nuk më lejonte të futesha tek eprori ose, ca më keq, që këtë të fundit s'do ta gjeja në zyrë. Kur trokita, nga paradhoma nuk erdhi përgjigje. Unë mendova se brenda s'duhej të ndodhej njeri dhe derën e shtyva për forcë zakoni. Por ajo u hap. Brenda vërtet s'kishte njeri. Sekretarja ose që thirrur nga eprori, ose që larguar. Të trokisja në derën e veshur me shtresë të pambuktë, s'kishte kuptim. Ula dorezën, e shtyva derën lehtë dhe ajo u hap. Nuk mund të them sa qëndrova aty, në prag, duke parë skenën që m'u shfaq para syve. Ndoshta një çast, po ndoshta më shumë. Sikur dera e zyrës së eprorit të katit të mos ishte veshur në të dy anët me shtresa të pambukta, unë mbase do t'i kisha dëgjuar zhurmat dhe do të isha larguar. Por s'kuptova të ç'natyre qenë jehonat që u përplasën mbyturazi në veshët e mi, prandaj nuk jam në gjendje të përcaktoj në qëndrova në prag një çast të vetëm apo më tepër. Duhet të ketë qenë një hipnozë. Më hipnotizuan sytë e shefes së administratës.

Ajo ishte në këmbë, pranë perdes së dritares, me flokët të lëshuar dhe kokën mbështetur prapa, te muri. I pashë vetëm vuajtjen që i trazonte fytyrën. Sytë e saj të mbyllur u hapën për një çast dhe në atë çast kapën sytë e mi. Atëherë duhet të jem larguar, kur vështrimi

i saj u mbyt në sytë e mi. Dhe mora me vete
rënkimet e tyre. Ai qe zhytur tek ajo. Ajo qe
zhytur tek ai.

3.

Sendi i parë që i kapën sytë ishte ora elektronike mbi mur, me fushë të zezë, me akrepat e bardhë. Pastaj e pa veten shtrirë në kanape. Trurit të tij iu desh të lodhej ca për të vendosur një lidhje midis kohës që tregonin akrepat dhe faktit që gjendej i shtrirë në kanape (kuzhinë), e jo në shtratin bashkëshortor (dhoma e gjumit), ku duhej të ndodhej si rregull. Megjithatë nuk gjeti ndonjë lidhje. Që ora ishte tetë, shumë-shumë do të thoshte se po të vendoste të shkonte në punë atë ditë do t'i duhej të vriste mendjen për të sajuar ndonjë shfajësim të besueshëm, ndryshe një vonesë e tillë pa shkak përbënte shkelje disiplinore. Për sa i përket tjetrës, domethënë që e zinte veten

shtrirë mbi kanape e jo në dhomën e gjumit, si fakt në vetvete s'kishte rëndësi. Ai e quajti të mjaftueshme që kishte mundur të flinte, pavarësisht se ku. Në gjendjen e tij kjo nuk ishte pak. Ndihej i ligështuar, me një boshllëk që i krijonte iluzionin e mungesës së peshës, por makthi që i shtrydhte zemrën që tretur, të thuash se organizmi i tij e kishte absorbuar për ta nxjerrë në trajtën e jashtëqitjeve.

Kështu mendoi tek kryente nevojat fiziologjike mëngjesore në pozicionin e detyruar allaturka. Ai vuri re me njëfarë lehtësimit se nga kanali i banjës nuk çlirohej ndonjë erë gjirizi, se tapa e trashë prej gome ishte një mburojë e sigurt ndaj çdo invazioni minjsh, se, tekefundit, ajo ndjesi e pështirë që e bënte ta krahasonte veten me një mi duhej të ishte pasojë e stërmundimit prej tre muajsh në zbor. Të tjerat qenë hamendje. Tek shtrëngohej për të dalë jashtë, ai erdhi në përfundimin se midis tij dhe ngjarjeve që kishin ndodhur në tempull gjatë mungesës së tij nuk kishte ndonjë lidhje. Më kot kërkonte alibira për të shpëtuar nga situata të mundshme, të rrezikshme. Atij nuk i kanosej asnjë rrezik, ai ndihej i qetë.

Si e sugjestionoi veten vendosmërisht, veprimet e tjera të mëngjesit burri i kreu me shkujdesjen e zakonshme. Shënimit të së shoqes me vërejtjen “ke filluar të bëhesh i çuditshëm”, nuk i kushtoi vëmendje. Po

t'i kushtonte, rrezik të sugjestionohej në kuptimin negativ. E po të ndodhte kjo, ai nuk do të rezistonte gjatë pa i treguar për zhvillimet e fundit. Mirëpo arsyeja e shëndoshë e donte që, së paku, derisa meselarat e tyre të mbylleshin, e shoqja të mos merrte vesh gjë. Në rastin e kundërt ai nuk do të përballonte dot as nervat e saj, as pyetjet. Duke u përtypur ngadalë, tek hante mëngjesin, mendoi se detyrimisht duhej të shmangte gjendjet e panikut.

Një sy me përvojë, sidoqoftë, nuk do ta kishte të vështirë të vinte re tek ai gjurmët e një nate pa gjumë. Trupi pak i kërrusur, zbehtësia, një lloj shpërqendrimi, një lloj hutimi, të gjitha këto nuk mund të kalonin pa u vënë re, siç nuk i kaluan, vëzhgimit profesionist të hetuesit Valmir D. Ky qe një tip i gjatë, me tipare të hequra e një çehre prej të vdekuri. Burri po kalonte pranë një kinkalerie kur i doli përballë hetuesi. Ndoshta për shkak të befasisë, ndoshta për shkak të zbehtësisë së skajshme të lëkurës së tjetrit, po ndoshta ngaqë ishte një fytyrë e harruar, atij iu duk se i doli përpara një kufomë. Silueta e kufomës i rrëshqiti pranë. Kalimthi, ajo sajoi një ngërdheshje së cilës ai iu përgjigj me të njëjtën mënyrë, pra me një ngërdheshje të detyruar. Në çastin që u shkëmbyen, instinktivisht u përpoq të kapte diçka në shprehjen e atyre zgavrave të

siluetës, që do të quheshin sy. Por zgavrat ndrynin vetëm zbrazëti. Ai vazhdoi të ecte me një ngasje për të kthyer kokën, për t'u bindur nëse pamja që i ishte shfaqur ishte një halucinacion, apo vërtet kishte qenë hija e asaj kufome të harruar. Më në fund nuk i bëri dot ballë tundimit. Kur ktheu kokën, rruga që bosh, një boshllëk i ngjashëm me zbrazëtinë e zgavrave.

Pati përshtypjen e fortë se në ato çaste po e vëzhgonin prej diku. Atëherë e brejti një dyshim: kryqëzimi i tyre nuk dukej i rastësishëm. E përshkonte këtë rrugë prej dy vjetësh, mëngjeseve kur paraqitej në punë, pasditeve kur kthehej në shtëpi. Gjatë kësaj kohe kishte parë gjithfarë fytyrash, kishte fiksuar lloj-lloj tipash. Por asnjëherë, në asnjë rrethanë, në asnjë rast, hetuesin Valmir D. Fytyra e tij, me zbehtësinë prej të vdekuri, kishte mbetur tutje, e zhytur në një zonë terri. Befas kishte dalë prej andej siç del djalli nga errësira e të shfaqet përpara, për të të kujtuar se është i pranishëm e nuk të shqitet as në jetën e përtejme.

Atë e mbuluan djersë të ftohta. Që kryqëzimi i tij me djallin mund të mos ishte i rastësishëm, e lemerisi. Silueta e kufomës nuk ishte hije përrallash. Ishte silueta e hetuesit të njohur Valmir D., tepër materiale sido që me çehre prej të vdekuri. Me hetuesin Valmir D. ndoshta as djalli s'do të kishte dëshirë të

ngatërrohej. Pesë vjet më parë ai qe ngatërruar e kjo i kishte lënë një shije të hidhur, që s'do t'i shqitej deri në varr. Pa diskutim, urgjentisht, mbi të gjitha, tani i duhej të zgjidhte një problem: kishte qenë i rastësishëm kryqëzimi i tyre pranë kinkalerisë, apo hetuesi Valmir D. po e priste atje për qëllime që mund t'i dinte vetëm truri i tij djallëzor?

Të nesërmen doli nga shtëpia si zakonisht, njëzet e pesë minuta përpara orës shtatë, aq sa i mjaftonin të përshkonte me hap të nxituar rrugën deri në ndërhyrje për t'u paraqitur në portën me shufra hekuri të tempullit në çastin e fillimit të orarit zyrtar. Itinerari i tij në fillim dredhonte përmes ca rrugicave në një lagje të vjetër me shtëpi përdhese. Kur kalonte andej, pas kangjellës së një shtëpie në fund të lagjes, dilte e i lehte një qen. Qeni nuk mungoi as atë ditë. “Po të isha kryetar shteti, mendoi, dhe dikush të vendoste të më bënte atentat, do të më qëronte kollaj. Edhe ky zgjebanjos e di se unë kaloj këndeje në të njëjtën orë, prandaj del e më leh. Është rregulli klasik i atentateve, viktimës i zihet pritë në itinerarin rutinë. Të shohim zgjebanjos, a do të më dalë sot në pritë homologu yt?”

Me dashje ose jo, ai kishte qëndruar pranë kangjellës dhe të lehurat e qenit u bënë të tërbuara. Burri nuk lëvizi, si të donte ta

egërsonte më keq. Po të kishte mundësi të kapërcente kangjellën kafsha do t'ia ngulte dhëmbët deri në kockë. Por kangjella ishte e lartë, ndërsa largësia midis dy shufrave aq e ngushtë sa qeni nuk do të kalonte dot. “Ai tjetri, mendoj burri, nuk leh, ai është nga ata që zënë pritë e vetëm kafshojnë. Puna është të marrim vesh në ka dalë në pritë gjëkund. Po të ketë dalë, do të thotë se e kanë lëshuar nga zinxhirët. Dhe mjerë kë kanë caktuar për viktimë.”

Lagjen e vjetër me shtëpi përdhese e përshkoi pa ndonjë emocion. E dinte se përveç zgjebanjosit të kangjella, që i lehte pothuaj çdo mëngjes, deri në rrugën kryesore në asnjë shtëpi tjetër nuk mbanin qen, kurse Valmir D. edhe po të kishte vendosur t'i zinte pritë vështirë ta kishte lënë për këtu. Emocionet e përfshinë kur doli në rrugën e madhe. Sipas tij, pika më e mundshme për t'u ndeshur me hetuesin ishte baraka e kinkalerisë në udhëkryq, atje ku i qe shfaqur një ditë më parë. Nëse një ditë më parë përplasja e tyre nuk kishte qenë rastësi, udhëkryqi ishte vendi ideal për pusira. I duhej, pra, të përgatitej ta përballonte pikërisht atje. Me një frymë vetësakrifikimi që ia lehtësonte kryerjen e disa veprimeve, ai nxitoi i vendosur së paku për një gjë: po t'i dilte ai qen i zgjebosur, nëse nuk do ta godiste me shqelm, do t'i tregonte përbuzjen duke mos denjuar as t'i kthente

përshëndetjen. Mirëpo vrulli vetësakrifikues i tij ra sapo u gjend pranë barakës. Kurrkush nuk i kishte zënë pritë, po të mos llogaritet cigareshitësi në kamaren e kinkalerisë, që përcillte me indiferencë kalimtarët. Ai vështroi përreth i zhgënjyer. “Jam trembur kot, mendoj. Valmir D. ka kaluar dje këndeje rastësisht, siç kalojnë mijëra individë”. Kur mbërriti në fund të rrugës dhe Valmir D. nuk iu shfaq gjëkund, ai mori frymë i lehtësuar. Kryqëzimi i tyre, një ditë më parë, me sa dukej, kishte qenë rastësi. Ky zbulim i dha të drejtën e një abuzimi të vogël: para se të shkonte në zyrë, të kthehej nja pesë minuta në bufenë aty pranë për një konak.

Lokali që zhytur në tym. Për këtë arsye ai nuk e shquajti menjëherë fytyrën e tjetrit. Po pinte konjakun ngadalë, në qejf të vet, me bërrylat mbështetur mbi një tryezë të lartë, pranë njërës prej kolonave mbajtëse të tavanit, të cilat qenë të veshura në të katra faqet me pasqyra. Kthente nga një gllënjë dhe eglendisej duke parë në pasqyrë fytyrat e atyre që hynin e dilnin. Fytyrën e tij e pa në fund, kur po bëhej gati të largohej. Dora me gotën i ngriu pranë buzëve. Përmes resë së tymit iu duk si një kufomë e ngritur nga varri me zgavrat e syve që ndrynin një xixëllim të zi. Ai nuk e mori vesh nëse kufoma gjendej aty prej kohësh apo që shfaqur befasisht. Hetuesi Valmir D. po e vështronte pas shpine,

nga pasqyra, pa ia ndarë ngërdheshjen. Kjo i dha të kuptonte se Valmir D. qe lëshuar nga zinxhirët. Sipas gjasave, ai ishte një viktimë e mundshme. Dhe iu drodhën leqet e këmbëve.

4.

Nuk u ktheva në zyrë. Gusti dhe Klea më prisnin, por unë nuk u ktheva. Për atë ditë, me sa shihej, ishim që të gjithë “jashtë loje”. Poeti i famshëm për fëmijë K. K. nuk do të gjente njeri për të paditur piktorin e dështuar me emrin perandorak August. Unë nuk do ta mbroja dot çështjen e piktorit të dështuar me emër perandorak përpara eprorit të katit as atë ditë, as ndonjë ditë tjetër. Gusti dhe Klea më kot do të prisnin deri në minutën e fundit të orarit zyrtar ndonjë lajm qetësues prej meje. Ishim jashtë loje, që të gjithë; edhe shefja gjysmë e zhveshur e administratës, edhe eprori gjysmë i çmendur i katit.

Tek zbrisja shkallët për të dalë mallkova ditën që kisha lindur.

Në letërnjoftimin tim, lëshuar nga nëpunësja e gjendjes civile të lagjes Nr. 9 të kryeqytetit shënohet se unë kam lindur më 7 dhjetor 1946, në Tiranë. Nuk kam përse ta vë në dyshim këtë datë, as vendin, por nëse prindërit e mi do të ishin gjallë do të këmbëngulja të merrja vesh prej tyre ç'i shtyu të më nxirrnin në jetë kur përpara meje kishin dhe katër të tjerë, dy djem e dy vajza. S'pata mundësi t'ua bëja ndonjëherë këtë pyetje. Unë nuk i njoh prindërit e mi. Më saktë, i njoh nëpërmjet fotografive. Babai duket burrë i pashëm, me mustaqe të zeza ala Çarli Çaplin. Nëna i ngjan tipit të gruas shtëpiake, e rrumbullt, me fytyrë të bardhë e ca sy që sikur të vënë në gjumë. Ata u vranë në një aksident automobilistik tetë muaj pas lindjes sime. Vëllezërit dhe motrat u shpërndanë te të afërmit nëpër qytete të ndryshme. Në shtëpinë tonë mbetëm unë dhe vëllai i madh. E quanin Abel. Ishte trembëdhjetë vjet më i madh se unë. Me ne erdhi të jetonte gjyshja.

Tani nuk janë më as Abeli, as gjyshja. Nuk është më as shtëpia jonë. Por kur unë fillova të njoh njerëzit dhe botën ata ishin të tre: Abeli, gjyshja dhe shtëpia. Kjo e fundit gjendej deri vonë në një cep të Shallvareve, nja dyqind metra larg bregut të Lanës, në shoqërinë e një grumbulli shtëpish të tjera pak a shumë të ngjashme, të gjitha me oborr. Në fushën e përbaltur, ato formonin një si lloj

oaze. As kjo oazë nuk është më. Shtëpitë u rrafshuan, kopshtet u prishën. Në vend të tyre u ngritën pallate e midis pallateve ka mbetur e shtrënguar një ngrehinë. Është një vilë me bodrume. Shtëpia jonë ndodhej përballë vilës. Kopshtin tonë e ndante nga kopshti i vilës vetëm një rrugë e pluhurosur. Në kopshtin tonë rriteshin kumbulla dhe kajsii. Përballë, përveç kumbullave e kajsive, rriteshin hurma. Edhe sot e kësaj dite drurët e hurmave, ashtu si kumbullat e kajsitë, vazhdojnë të lidhin fruta. Por unë nuk kaloj andej. Unë i shmangem asaj vile. Jo nga ndonjë frikë bestypte. Atje vazhdon të banojë një njeri. Kur qëllon të ndeshem me të rastësisht, më pushton një dëshirë për ta vrarë. Më vjen të zë diçka, për shembull një hekur, një sëpatë, ta godas në kokë, t'ia çaj kafkën. Në të vërtetë e kam vrarë me qindra, ndoshta me mijëra herë. Në ëndërr. Ëndërra sikur vras atë njeri më torturon. Edhe në ëndërr unë e kuptoj se akti që kryej është i rremë, një veprim i dëshpëruar që nuk jam në gjendje ta realizoj. Sepse, me gjithë dëshirën për ta vrarë, unë nuk e vras dot. Fytyra e atij njeriu më kujton dobësinë time, më provon kotësinë time, më dëshmon se për vëllain tim Abelin, unë jam Kaini. Megjithëse nuk më quajnë Kain. Në ato kohëra koka ime e zbrazët nuk dinte asgjë për legendën e Abelit dhe Kainit. Në ato kohëra koka ime ishte thjesht një kokë e zbrazët.

Legjendën e Abelit dhe Kainit nuk besoj ta dinte as gjyshja. Mbase mund ta dinte burri me mustaqe ala Çarli Çaplin i fotografive, por, siç thashë, ai nxitoi të shkonte në atë botë bashkë me nënën pa patur mundësi të më mësonte as legjendën e Abelit dhe Kainit, as ndonjë legjendë tjetër. Në këto kushte barra për të mbushur kokën time të zbrazët fillimisht i mbeti gjyshes, sido që ajo nuk kishte studiuar në Gjermani, siç kishte studiuar im atë, nuk kishte shërbyer në administratën e qeverisë së Naltmadhnisë së tij, Zog I, siç kishte shërbyer im atë, as në administratën e mëvonshme apo në Ministrinë e Punëve Botore të pasluftës, ku i ndjeri mbylli karrierën si rrogëtar. Prandaj, kodi i njohurive që u përpoq të nguliste gjyshja në trurin tim përmbledhet në disa rregulla të edukatës qytetare.

Po të përdor një shprehje disi të sofistikuar do të thoja se edukata qytetare ishte për të themeli gjenetik i kombit. Prishja e këtij themeli do të çonte në prishjen e informacionit gjenetik të brezave. Nuk jam në gjendje të rikujtoj pikat e kodit të pashkruar të gjyshes. Kujtoj thelbin që për mua mbeti përgjithmonë i pakapshëm. Sipas gjyshes, jo kushdo që jeton në qytet, qoftë dhe brez pas brezi, është doemos i pajisur me edukatë qytetare. E shprehur në një mënyrë më të shkoqitur, kjo do të thotë se jo çdo qytetar trashëgon një informacion të pacenuar gjenetik, për pasojë,

në kushte të caktuara, ai jo vetëm e cenon më tej, por e transmeton tjetër për tjetër, deri në shfytyrim. Këtu nisën edhe kontradiktat tona, nëse mund të quhen të tilla grindjet e një çapaçuli me prirje rrugaçi, siç isha unë, me një plakë fisnike, siç ishte gjyshja. Shoqëritë e mia ishin për të skandaloze. Këshillat e saj ishin për mua të papranueshme. Për të zezën time. Për mallkimin tim.

Mallkimin tim e quanin Valmir. Mbiemri nuk ka rëndësi. Rëndësi ka emri. Me kohë ky emër për mua do të shprehte një kategori të caktuar njerëzish. Valmir quhej vetëm i pari, ai i fëmijërisë. Të tjerët, sido që me emra të ndryshëm, ishin një rishfaqje në trajta të reja e Valmirit të fëmijërisë.

As ky i fundit, ose Valmir A., nuk duhej ta dinte legjendën e Abelit dhe Kainit. Ai qe një djalë nja dy-tre vjet më i madh se unë. Po ndoshta më shumë, nga pesë-gjashtë. Ai banonte në katin e sipërm të vilës përballë shtëpisë sonë dhe ne u miqësua kur më shpëtoi nga vdekja. Sepse unë e kam parë një herë vdekjen me sy, në rrethana pak a shumë të ngjashme me personazhin e një komedie të atij bashkatdhetarit tonë të shquar me emrin Viktor. Nuk vajta të mbytesha me qëllim vetëvrasjeje. Unë nuk kisha ndonjë arsye për të vrarë veten. Diku aty pranë lagjes që hapur një gropë e madhe, e gjatë dhe shumë

e thellë, ku do të hidheshin themelet e një pallati. Themelet vonuan. Gropa u mbush me ujë dhe në verë u shndërrua në një pishinë ku vinin e laheshin nga ana e anës. Unë rashë brenda një pasdite dhe Valmirin e dërgoi providenca të më shpëtonte, sepse në atë orë kurrkush nuk lahej. Valmiri qe shansi im. Duke më shpëtuar, ai do të bëhej mallkimi im. Isha nja dymbëdhjetë vjeç. Valmiri ca më i madh, nja pesëmbëdhjetë. Po ndoshta nja tetëmbëdhjetë.

Në të vërtetë isha shndërruar në sejmen të Valmirit shumë kohë përpara ngjarjes së mësipërme. Nëse në ngjarjen e mësipërme ai më shpëtoi nga vdekja, shumë kohë përpara ai më kishte treguar fytyrën e vdekjes. Kam qenë mjaft i vogël dhe familja e Valmirit sapo kishte mbërritur s’di prej nga e qe vendosur në katin e sipërm të vilës. Pronarët e saj, ata që deri në atë kohë, domethënë deri në mbërritjen e Valmirit popullonin katet e banueshme, zbritën poshtë, në bodrume. Popullsia që u strehua në bodrume, ku më parë nuk banonte njeri, përbëhej nga seksi femër: dy gra, të cilat visheshin gjithmonë me të zeza, dhe dy vajza. Gratë ishin motra, vajzat përkatësisht kushërira. Atëherë inventarit të termave që po nguliteshin në trurin tim iu shtua termi “i deklasuar”. Përmbajtja e kësaj fjale sendërtohej në përfytyrimet e mia në trajtën e ca njerëzve që zbresin nga katet e banueshme

të shtëpive për t'u futur në bodrume. Gratë me të zeza dhe vajzat kushërira bënë pjesë në kategorinë e popullit të deklasuar. Kaq dija për to.

Por unë thashë se Valmiri më tregoi fytyrën e vdekjes. Kjo përkon me epokën kur njerëzit vareshin në sheshe publike dhe të varurit i linin të tundeshin me litar në qafë, si lavjerrës, për aq ditë e net sa gjykohej e mjaftueshme se shfaqja ishte parë nga të gjithë, nga ata që duhej ta shihnin dhe nga ata që s'qe nevoja ta shihnin. Ne ishim ulur te shkallët e vilës. Verës mblidheshim çdo mbrëmje atje dhe Valmiri, që rrinte vetëm me ne të vegjlit e pothuaj aspak me moshatarët e vet, na tregonte historira me luftë. Prandaj, me t'u errur, pa ndonjë thirrje të posaçme, ne mblidheshim te shkallët e vilës.

Atë buzëmbremje, Valmiri nuk kishte ndër mend të na tregonte historira. E vërtiti punën që të mbeteshin ata që donte ai dhe, si i përzuri të tjerët, na zbuloi planin. Kur Valmiri na tha se do të na printe për të parë dy të varur në sheshin e Pazarit të Ri, ne mbajtëm frymën. Ja ngase u tmerruam që do të shihnim njerëz të varur, ja ngase Pazari i Ri, ku s'kishim qenë ndonjëherë, na dukej aq larg sa të thuash se do të shkonim në një kontinent tjetër, ja ngase po errej dhe errësira çdo gjë e bën të frikshme. Në fund ngadhënjeu shpirti i aventurës. Si kaluam nëpër rrugicat e kalldrëmta të Pazarit

të Vjetër, dolëm në sheshin e Pazarit të Ri. Pamja e njerëzve të varur na u shfaq befasisht. Sapo lamë prapa rrugicat na verbuan drita të forta projektorësh. Tufat bashkoheshin në një pikë: në qendër të sheshit ku ngriheshin trekëmbëshat. Njëri nga djemtë qau, tha se i kishte shpëtuar shurra. Vetvetiu u zumë për dore. Valmiri kapi dorën time. Qe bërë dyllë i verdhë, më i verdhë se të varurit. Na pa një burrë e na përzuri. U kthyem nga kishim ardhur, nëpër rrugicat e verbra plot mejhane të Pazarit të Vjetër.

Tek ktheheshim në shtëpi nuk e dinim se mëhalla qe ngritur në këmbë. Djemtë e rritur e ca burra qenë shpërndarë në të katër anët për të na kërkuar. Në të hyrë të rrugicës ramë në duart e njëjës prej pritave. Ishte babai i Valmirit, shtatmadh, korrozi, që vetëm me të parë të shtinte datën, e nja tre djem. Burri e zuri prijësin tonë për zverku, i dha ca flakurima, pastaj, gjithnjë duke i dhënë flakurima, u largua bashkë me të në drejtim të vilës. Kur ata humbën në errësirë, unë ndjeva një dorë mbi kokën time. Qe im vëlla, Abeli. Dëshirova të më shkulte flokët, të jepte flakurima siç kishte bërë i ati i Valmirit. Kështu do të kisha mundësi të ulërija, dhe, përmes ulërimës, të nxirrja nyjen që më ishte lidhur në grykë.

Abeli më përkëdheli. Në shtëpi ata më zhveshën, më lanë. Mezi i duroja duart e tyre,

më vinte të përmbysja kazanin. Kur më vunë të haja, i dhashë pjatës një të shtyrë dhe ajo fluturoi tutje, në mermerin e oxhakut. U turra me vrap lart, ku u mbylla në dhomën time. Brenda meje kishte hyrë vdekja në trajtën e fytyrave pa jetë të të varurve. Si dy lavjerrës të mbështjellë me çarçafë të bardhë. Kohëmatës të epokës.

Të nesërmen Valmiri më tha se njeriu që urrente më shumë në botë ishte i ati. Kishim hipur në njërën nga kajsitë, më e larta, në fund të kopshtit të tyre, pranë murit rrethues buzë rrugës, për të ruajtur pemët nga sulmet e mundshme të grepsave të lagjes, kur ai më tha se njeriu që urrente më shumë në botë qe i ati. E dija, banorët e lagjes i druheshin babait të Valmirit. Këtë e lidhja me pamjen e vrenjtur të fytyrës së tij. Po të shtoje dajakun që ai nuk ia kursente të birit, s'qe ndonjë habi të dëgjoje nga goja e prijësit tonë atë pohim. Një baba të tillë, pa dyshim, edhe unë do ta urreja. Kështu më duket i thashë, një baba, të cilit nuk i dridhet dora të të rrahë në sy të të tjerëve, do ta urreja.

Valmiri heshti. Pastaj, duke vështruar nga bodrumet e vilës, shtoi se po të gjente një bidon me benzinë do ta derdhte në bodrume, do t'i digjte të gjallë të gjithë sa ndodheshin atje. Në këtë pikë e pata të vështirë të krijoja një lidhje

midis urrejtjes që ai ndiente për të atin dhe dëshirës për të djegur me benzinë bodrumet. Atje banonin dy gra dhe dy vajza. Bashkë me to vegjetonin dy mace, njëra e bardhë, tjetra e zezë. E bardha mbante kordele të kaltër rreth qafës, e zeza të kuqe. Gratë, vajzat dhe macet ishin krijesa të parrezikshme. Megjithatë, Valmiri qe aq i vendosur në ato që thoshte sa e besova se po të mund të gjente një bidon me benzinë, ai do t'i digjte të gjalla gratë, vajzat dhe macet. Unë kisha një arsye të fortë për të mos e miratuar planin e tij. Mbetej e paqartë vetëm diçka: ç'e shtynte të projektonte një gjenocid aq rrëqethës? Këtu është rasti të flas për nënën e Valmirit.

Ajo qe një grua e hollë, me ca flokë të zinj; flokët i lidhte gërshet e me gërshetat formonte mbi kokë një kurorë. Ecte me hapa të mëdhenj, të rëndë, si burrat. Dimrit e shihja të çante dru në oborr dhe, kur godiste me sëpatë, nga gjoksi i saj çlirohej një rënkim i ngjashëm me rënkimin e druvarëve që bridhnin ato kohë poshtë e përpjetë. Verës e mbaj mend të ulur në ballkonin e vilës, ku rrinte me orë duke thurur çorape. Shpesh ata dilnin shëtitje bashkë. Atëherë mua nuk kish si të më binte në sy një rrethanë: nëse dilte shpesh me të birin, gruaja dilte rrallë me të shoqin. Edhe po të më binte në sy, unë nuk isha në gjendje t'i jepja një domethënie këtij fakti. Kurse Valmiri qe më i madh se unë. Dhe ndryshe

nga unë kishte nënë e baba. Dhe jetonte me ta. Dhe s'kish se si të mos u jepte rëndësi fakteve. Jo atyre që ishin të dukshëm për të tjerët, fjala vjen për mua. Në sytë e mi babai i Valmiri ishte ndryshe nga burrat e lagjes jo vetëm sepse të kallte datën kur të shihte. Ai ndryshonte nga të tjerët sepse qe i vetmi burrë që mbante kobure dhe vinte e merrte ose e sillte në shtëpi një makinë, një veturë e vogël e zezë. Jo kushdo mbante kobure dhe kishte një veturë të vogël të zezë që e merrte dhe e sillte në shtëpi. Unë zieja nga kureshtja për të ditur se si do të më dukej vetja po të kisha një baba që të mbante kobure dhe të shkonte e të vinte me një veturë të vogël të zezë.

Në mungesë të bidonit me benzinë, Valmiri e filloi zbatimin e planit të gjenocidit me macet. Macet, të çdo ngjyre, ishin gjahu më i pëlqyer i djemve të mëhallës. Kisha marrë pjesë në skena të egra, fjala vjen, kur i lidhnin në bisht një kanaçe, i lagnin me benzinë, u vinin flakën dhe i lëshonin rrugëve. Prandaj të vrisje një mace nuk ishte ndonjë gjë kushedi se çfarë. Por mënyra se si e vrau Valmiri macen e zezë të bodrumit më lemerisi. Ne po rrinim në fund të kopshtit, këndeje murit, të mbështetur në drurin e një kumbulle, kur ai lëvizti befasi si një grabitqar që ka nuhatur gjahun. Me zë të ulët më tha ta ndiqja dhe ngadalë, pa zhurmë, zuri të shkonte në anën e pasme të kopshtit. Përveç një kajsie të tharë, atje rriteshin vetëm

ferra. Macen e zezë me fjongo të kuqe Valmiri e zuri midis ferrave. Në fillim i këputi kokën me thikë. Pastaj i çau barkun dhe i nxori zorrët. Duart iu përlyen me gjak, një erë e keqe u çlirua nga barku i maces. Unë volla. Mbeturinën e masakruar Valmiri e hodhi në anën e përparme të kopshtit, pranë shkallëve. Atë natë ulërija nëpër gjumë. M'u duk sikur një qenie pa fytyrë, me hanxhar në dorë, më turrej prapa. Unë largohesha i bindur se po të më kapte do të më priste kokën, do të më çante barkun, do të më nxirrte zorrët.

Për disa ditë nuk dola nga shtëpia. Rrija në dhomë pa bërë asgjë, m'u neverit ushqimi. Kjo s'më kishte ndodhur as kur kisha parë fytyrat e njerëzve të varur në litar. Në një nga ato ditë e pashë Valmirin nga dritarja. Ishte mëngjes dhe ai po rrinte i mbështetur te dera prej hekuri e murit rrethues të kopshtit. Kokën e mbante lart, vështrimin të ngulur diku, derisa i rashë në të se po shihte nga dritarja e dhomës sime. Vështrimi i tij i përhumbur m'u duk aq i mjerë, sa më erdhi keq. Shpesh kam menduar se rrija me atë njeri pikërisht sepse ai kishte diçka që të bënte të të vinte keq. Nga larg munda t'i shquaja një buhavitje në fytyrë. E kishin rrahur. Sigurisht, i ati. Moshatarët e vet nuk ngatërroheshin me të as për të mirë, as për të keq dhe kurrkush tjetër s'mund ta rrihte përveç të atit. Pata përshtypjen se buhavitja e fytyrës së tij lidhej me masakrën.

Kjo do të vërtetohej shpejt në një mënyrë befasese. Por më parë do të duhej të kalonin ditë, aq sa unë të çlirohesha nga makthi, të ndieja nevojën për të dalë, për t'u shkëputur nga tutela e Abelit dhe e gjyshes.

Ishte pra, një pasdite e shpëlarë, në rrugë s'dukej këmbë njeriu. Dera prej hekuri përballë, matanë rrugës, zakonisht e mbyllur, atë pasdite kushedi përse qe lënë gjysmë e hapur. Te shkallët nuk ndodhej kurrkush, dritaret e vilës qenë të mbyllura, ballkoni ku nëna e Valmirit rrinte me orë duke thurur çorape qe bosh. Një heshtje frikëndjellëse sundonte tejmbanë oborrit. Qëndrova pas derës prej hekuri në mëdyshje. Një zë më thoshte të largohesha, një tjetër më ftonte të shtyhesha tutje, në anën e pasme. Deri në skaj të oborrit shkova pa u ndier, sikur do të zija ndonjë hajdut. Atje u shtriva përtokë. Duke u kujdesur të mos shpohesha nga ferrat, dola përballë anës së prapme të vilës. Valmiri ndodhej atje, i mbështetur pas murit. Unë nuk e kuptova ç'po bënte. Unë nuk isha në gjendje të kuptoja ç'po bënte: kishte zbërthyer pantallonat, kishte nxjerrë seksin, e mbante me njërën dorë, dorën e lëvizte me trupin gjysmë të përkulur, me sytë mbyllur e fytyrë të ngërdheshur. Ndodhesha nja dhjetë metra larg tij dhe, po të hapte sytë, ai do të më shihte. Ngriva nga frika. Isha në një moshë kur nuk kisha as idenë e asaj që

po bënte Valmiri, megjithatë intuita më tha se duhej të largohesha. Nuk arrita. Valmiri filloi të rënkonte, derisa lëshoi një ofshamë dhe hapi sytë. Unë mbeta aty i trembur për vdekje. Ai më pa. Nuk lëvizi. Qëndroi ashtu pakëz i përkulur me seksin në dorë. Dorën e fshiu pas murit, drejtoi trupin dhe mbërtheu pantallonat. Kur unë u bëra gati t'ua mbathja, me një të kërcyer ai mbërriti pranë meje. “Tani do të më vrasë, mendova. Do të nxjerrë thikën, do të ma ngulë në fytyrë, do të më presë kokën.”

Asgjë nga këto nuk ndodhi. Valmiri u ul pranë meje. Dhe zuri kokën me të dyja duart. Dhe filloi të qante. Një e qarë e rëndë, me dënësë. Dhe vështroi nga kati i sipërm i vilës. “Janë atje, tha si në jerm, duke shtrënguar nofullat. Ai kujton se unë nuk i kam parë. Kurse unë i pashë të dy, lakuriq, në krevat...”

Skandali, që në njëfarë mënyre sqaroi turbullirën time, ndodhi pas disa ditësh. Po rrija ulur te guri, në pragun e shtëpisë. Ishte një pasdite me një diell të madh në horizont, që më shumë të verbonte se të digjte. E njëjta zbrazëti në rrugicën me pluhur. E njëjta qetësi e shurdhër. Dhe dera prej hekuri përballë, gjysmë e hapur, sikur të ftonte të futeshe brenda. Nuk kisha dëshirë të shkoja. Kisha frikë se, po të futesha, në anën e pasme të oborrit do të hasja Valmirin në atë pozicionin e turpshëm. Rrëmuja nisi papritur. Unë

pashë një grumbull njerëzish, tutje, ku rruga merrte kthesën për këndeje. Ishin nja katër-pesë burra, të gjithë me fytyra të ngrysurat. Bashkë me ta Valmiri dhe e ëma. Nëna e Valmirit, me fustan veror, të bardhë me pika të gjelbra, me flokët e zinj të lidhur gërshtet e gërshtetat të mbledhura kurorë, i printe grupit me hapin e madh. Asnjëri prej tyre s'më vuri re. Grupi kapërceu në heshtje derën e hekurt. Unë mbeta ulur te guri në prag të shtëpisë. Mendjen ma ngritën ca zhurma: në katin e sipërm të vilës po grindeshin. Këtë e vërtetonin klithmat dhe përplasia e sendeve. Për siguri vajta u fsheha pas trungut të një kajsie. Sapo u fsheha, dikush doli nga vila me ngut, zbriti shkallët dhe vrapoi të mbyllte derën e jashtme. U struka, më tepër i tronditur se i frikësuar. Unë nuk e prisja se do të më shfaqej në ato rrethana dhe në atë gjendje një njeri për të cilin ndieja një adhurim gati si për një qenie qiellore: gruaja e re e bodrumit. Ajo ishte gjysmë e zhveshur, me flokë të hallakatur e këmishë të shqyer. Nga pas i sulej nëna e Valmirit. Edhe kurora e flokëve të saj qe prishur. Po të mos ishin dy burra që i ndanin, ajo dukej sikur do ta shqyente gruan e bodrumit. Mirëpo midis tyre ndodheshin burrat, kështu që, në pamundësi për ta zënë nga flokët, nëna e Valmirit tundte duart në ajër, e shante, por unë nuk dëgjoja gjë, sepse ajo shante me zë të ulët.

Njëri nga burrat bllokoi hyrjen, duke i prerë rrugën nënës së Valmirit. Tjetri zuri për krahu gruan e bodrumit, e shoqëroi në anën e prapme të vilës, ku gjendeshin shkallët që të zbrisnin poshtë. Pas pak ai u kthye prej andej, vështroi rreth e rrotull dhe, si nuk pa ndonjë gjë të dyshimtë, u fut brenda. Para se të largohesha, ndodhi edhe diçka tjetër. Me një goditje të fortë dera e vilës u përplas me zhurmë. Në hyrje u shfaq babai i Valmirit, fytyrënxirë. Kur doli në rrugë, derën prej hekuri të kopshtit e la hapur. Unë s'e pata të vështirë të zhdukesha pas tij.

Ky qe skandali me gruan e re të bodrumit. Edhe fjala skandal ende nuk bënte pjesë në inventarin e fjalëve të mia. Ajo i përkiste botës së të rriturve dhe bota e të rriturve ishte bota e të marrëve. Në sytë e mi shumë pak qenie të botës së të rriturve nuk futeshin në botën e të marrëve. Një nga këto ishte dhe gruaja e re e bodrumit.

Ajo kishte fytyrë të bardhë, vetulla, qerpikë e flokë të zinj. Kur gjyshja më tregonte përralla me të Bukurën e Dheut ose kur Abeli më tregonte legjenda me Zana, edhe të Bukurën e Dheut edhe Zanat i përfytyroja në trajtën e gruas së bodrumit. Përfytyrimi im qe tepër i gjallë, për të mos thënë konkret. E këtu është rasti të zbuloj diçka të veçantë. Njëherë, duke

rrëmuar nëpër shtëpi, në njërin nga sirtarët e komosë në dhomën ku kishin fjetur prindërit, gjeta një send, përdorimin e të cilit ma mësoi Abeli. Kur e gjeta Abeli u zemërua, më urdhëroi ta lija në vend dhe të mos futesha pa leje në atë dhomë, që kishte mbetur e paprekur, ashtu siç e kishin lënë prindërit. Sendi ishte një dylbi. Unë nuk shkëlqeja në zbatimin e porosive, por t'i rezistojta tërheqjes së dylbive ishte vërtet jashtë mundësive të mia.

Shtëpia jonë prej qerpiçi, me dy dhoma poshtë e dy të tjera në katin e sipërm, që ndahehin përkatësisht nga dy korridore në madhësinë e dhomave, mbulohej nga një çati me tjegulla të kuqe. Muret nga jashtë ishin lyer në ngjyrë portokalli. Gjithçka brenda qe prej dërrase, edhe dyshemetë, edhe tavanet, edhe shkallët që të ngjitnin lart, edhe parmakët e shkallëve, përveç mureve ndarës të dhomave. Njëra nga dhomat poshtë, ku flinte gjyshja, ishte me oxhak. Në dhomën përballë rrinte Abeli. Unë flija sipër, përballë dhomës së prindërve.

Strehët e çatisë po vjetërsoheshin. Ato ishin kthyer në fole laraskash dhe unë nuk ngopesha së vështruari laraskat. Dritarja e dhomës ku flija unë ishte vendi më i përshtatshëm për të vëzhguar laraskat, aq nga afër sa mund t'i kapje për bishti, sidomos në dimër, kur moti ftohej, binte shi dhe ato sulmonin strehët. Mbase laraskat u bënë shkak që unë të fitoja

zakonin e të vështruarit nga dritarja. Objekti më i afërt dhe më i dukshëm nga dritarja ime ishte vila. Me sy të zhveshur shikoja deri tutje, ku niste zona e përbaltur e fushës. Matanë ngrihej në sfond mali i Dajtit. Këtej ishin ca shtëpi e së fundi vila ku banonte Valmiri. Me sy të zhveshur unë shihja dritaret e mëdha të dhomave. Shihja dhe dritaret e bodrumeve, që ngriheshin mbi tokë. Dritaret sipër mbylleshin me grila. Ato poshtë ziheshin me perde të zeza. Grilat nuk hapeshin kurrë, kështu që nuk mund të depërtoheshin. Perdet e zeza qëllonte të ndërroheshin me perde të holla. Me sy të zhveshur, në largësinë prej nga i vështroja unë as perdet e holla nuk mund të depërtoheshin. Unë depërtova përmes tyre kur zbulova magjinë e dylbive. Dhe magjia e dylbive më dha mundësi të zbuloja magjinë e trupit të gruas së re të bodrumit.

Se kur pikërisht m'u shfaq fytyra e asaj gruaje, nuk e mbaj mend. Po luaja në kopsht me të bijën – ajo kishte një vajzë moshatare me mua – kur ndjeva nëpër flokë prekjen e butë të një dore. Dhe ngrita kokën. Dhe ndesha vështrimin e saj.

Çastin që m'u shfaq jam larguar, kam vajtur në dhomën e prindërve, jam mbyllur aty dhe për një kohë të gjatë kam qëndruar përballë një fotografie të madhe të varur në mur, mbi kokën e krevatit. Në atë fotografi kanë dalë nëna dhe babai. Nëna ulur në

karrige, me fustan të bardhë, me një dekolte të matur e flokët e zinj të mbledhur në rrjetë. Babai aty pranë, në këmbë, pakëz i tërhequr, i mbështetur në shpinën e karriges, veshur me smoking e këpucë lustrafin. Tek rrija përballë fotografisë më kot prisja prekjen e butë në kokë. Duart e nënës, të mbledhura në pëqi, nuk lëviznin. Që nga ajo ditë unë digjeshja nga dëshira të hasja gruan e re të bodrumit, të vështroja fytyrën e saj, të ndieja midis flokëve gishtërinjtë e saj. Por e hasja rrallë dhe ajo nuk më kushtonte vëmendje. Isha gati t'i shkoja prapa, siç u shkojnë zonjave ato konet e bindura pas gjurmëve, pas erës së rrobave, aromës së trupit. Që ajo vishej me të zeza, për mua nuk kishte domethënie. Që gruaja tjetër vishej me të zeza, për mua gjithashtu nuk kishte domethënie. Pa domethënie ishte edhe që ato nuk banonin sipër, në dhomat që ishin zënë nga familja e Valmirit, por poshtë, në bodrum, në ato bimcat nën tokë, ku nuk hynte drita, ku nuk hyja dot as unë.

Dylbitë më zbuluan se në bimbën e majtë banonte motra më e moshuar me të bijën. Kjo qe një vajzë flokëverdhë. Në dhomën e krahut të djathtë banonte gruaja e re me moshataren time. Ndryshe nga im vëlla, që shoqërohej ndonjëherë me të madhen, unë nuk rrija me të voglën. Po ky është kapitull pa interes. Gruaja e re e bodrumit i eklipsonte të gjithë dhe unë nuk ndiej ndonjë pendesë, ndonjë vrasje

ndërgjegjeje për veprimet e mia, sepse qëllimi im nuk ishte t'i përgjoja. Çfarë të veçante mund të ketë, për shembull, të shohësh se si hanë përreth tryezës dy gra me të zeza dhe dy vajza, si e fshijnë bodrumin, si i lajnë xhamat e dritareve, si lajnë rrobat, si rrinë shtrirë në krevat, si grinden, si qeshin, si qajnë? Asgjë të veçantë, po të mos quaj të tillë dhimbjen që më ngjallte vetmia e tyre. Një ndjenjë braktisjeje u lexohej në fytyrë. Dylbija më dha mundësinë të nxirrja përfundimin se nuk ka gjë më të trishtuar se femrat e braktisura. Të zbuloja edhe diçka tjetër: nuk ka turbullim më magjik se turbullimi që të ngjall pamja e trupit të zhveshur të një gruaje.

Isha në një moshë kur nuk mund të më lindte dëshira për të parë një grua të zhveshur. Atëherë unë vuaja nga dëshira për të parë fytyrën e gruas së re të bodrumit dhe nëse dylbitë i drejtoja andej këtë e bëja ngaqë nuk e përballoja tundimin. Ashtu edhe atë pasdite. Ndoshta po të mos qe perëndim dielli pamja nuk do të më shfaqej aq konkrete. Por dielli po varej në horizont, i madh, i kuq, rrezet binin pjerrtas dhe, si rrallë ndonjëherë, depërtonin perdet e holla, të cilat gjithashtu i vishnin me një prarim të kuqërremtë. Trupin e gruas së re unë e pashë nga mesi e sipër. Nga mesi e poshtë vështrimi im nuk mund të depërtonte, niveli i dritares nuk lejonte më tepër. Ajo po bënte banjë. Në mes të dhomës,

në një kazan apo në një govatë. E pashë kur u ngrit në këmbë dhe zuri t'i hidhte ujë vetes. Një rrymë humbiste prapa, midis flokëve. Një rrymë tjetër derdhej mbi ballë, prej andej mbi sy, nëpërmjet gojës gjysmë të hapur kullonte në qafë, për t'u varur poshtë, në kanalën e gjinjve. Aty dylbitë qëndruan. Diçka e magjishme rridhte prej tyre, siç rridhte uji me shkumë për të humbur diku poshtë. Dhe ndjeva të më zihej fryma.

Të njëjtën gjë provova kur babai i Valmirit kapërceu derën prej hekuri dhe unë dola pas tij: të më zihej fryma. Burri humbi në rrugën e shkretë, unë u ngjita lart, në katin bosh të shtëpisë. U futa në dhomën e prindërve dhe qëndrova përpara fotografisë mbi mur, duke vështruar nënën. Më kot prita ndonjë përgjigje nga sytë e fjetur të saj. Ajo nuk ishte në gjendje të më qetësonte, të shpërndante mjegullën në kokën time, të vinte qoftë edhe një fije rregulli në kaosin që mbretëronte botën time. E gjeta vetë se ç'duhej të bëja: vajta mora dylbitë në një sënduk, ku i kisha fshehur, dhe i vendosa atje ku e kishin vendin, në sirtarin e parë të komosë së prindërve. Nuk më duheshin më. Kuptova se gruaja e re e bodrumit nuk bënte përjashtim nga bota e çmendur e të rriturve. T'u kushtojë sendeve të kësaj bote më shumë interes nga ç'meritonin, nuk ia vlente. Këtë e vura re që të nesërmen e skandalit: asgjë

nuk ndryshoi. Babanë nursëz të Valmirit vinte e merrte çdo mëngjes vetura e vogël e zezë e po ajo veturë e kthente pasdite. Ai filloi të dilte me të shoqen për krahu. Kjo e fundit zuri të rrinte përsëri në ballkon duke thurur çorape. Sa për Valmirin, më e saktë është të them se u bë tjetër njeri. Nuk dilte shëtitje me të ëmën, me të atin jo e jo. Në përgjithësi nuk i pëlqente të shoqërohej me kurrkënd, as me mua. Nga ana ime, edhe sikur të vinte të më përбетоhej prapë se njeriu që urrente më shumë në botë që i ati, nuk doja ta takoja. Pas atyre që ndodhën, gjepura të tilla nuk më interesonin. Siç nuk më interesonte gruaja e re e bodrumit.

Ajo u zhduk nga qarkullimi, nuk merrej vesh kur hynte e kur dilte, nga hynte e nga dilte. Rasti e solli ta shihja në dimër. Dimri që pasoi që i egër, me shira të tërbuar aq sa Lana nuk i përballoi prurjet, u fry dhe përmyti fushën. Në një nga ato ditë, në mëhallën tonë ia behu një zjarrfikëse. Unë po rrija në dritare duke vështruar laraskat nën strehë, kur u dëgjua sirena e makinës zjarrfikëse. Ajo u dynd nëpër rrugën me baltë dhe ndaloi përpara derës së hekurt të murit rrethues të vilës. Vazhdonte të binte shi. Nga makina zbritën tre-katër burra. Ata filluan të mbërthenin pjesë-pjesë një tub që shkonte për nga bodrumet.

U veshja dhe dola. S'më kishte qëlluar të shihja një përmytje të tillë, bodrumet qenë

përmytur në kuptimin e vërtetë të fjalës, niveli i ujërave kishte mbërritur në nivelin e tokës. Nga dritaret dukeshin tek notonin mbi ujë tryeza këmbëpërpjetë, karrige, gjithfarë sendesh, fustane, këmisha, mbathje, xhaketa, një garderobë e tërë veshjesh femërore. Gratë me të zeza dhe të bijat qenë mbledhur kokë me kokë. Rrinin mënjanë dhe shihnin veprimet e zjarrfikësve me ca sy të zbrazët, pa kurrfarë shprehjeje, sikur nuk kishin asnjë lidhje me ato që po ndodhnin. Pas meje erdhën nja dy-tri gra. Nuk kaloi shumë dhe mbërritën gjyshja me Abelin. Abeli futi nën çadër vajzat, i ftoi të shkonin me të në shtëpi. Vajzat nuk e zgjatën, ato mezi rrinin në këmbë. Abeli më urdhëroi edhe mua të kthehesha në shtëpi, urdhër që as e zbatova, as kisha ndër mend ta zbatoja. Atëherë gjyshja u detyrua të më merrte në çadër. Nën një zhurmë shurdhuese, tubi i zjarrfikëses zuri të thithte ujërat. Puna vazhdoi derisa bodrumet u shkarkuan dhe në fund mbeti një shtresë e trashë llumi. Sendet që më parë notonin mbi ujë u zhytën në llum.

Po errej. Unë isha shtrënguar pas gjyshes. Isha strukur pas trupit të saj edhe pse shiu kishte pushuar dhe gjyshja e kishte mbyllur çadrën. Gratë me të zeza vështronin sendet e zhytura në llum. Po ndoshta vështronin llumin që kishte përfshirë sendet e tyre. Një llum i zi, i pistë, që vërshimi i ujërave e kishte sjellë kushedi prej nga. Befas ajo ia shkrepiti

të qarit. Dua të them gruaja e re e bodrumit. Ajo u mbështet në supin e më të moshuarës, fshehu fytyrën dhe u përfshi nga një dënese e fortë.

Atë natë ato dhe vajzat fjetën në shtëpinë tonë. Të nesërmen u larguan. Dhe nuk u kthyen më. Sendet që lanë ca nga ca u vodhën. Edhe sot e kësaj dite unë nuk e di nga vajtën e ku përfunduan gratë dhe vajzat e bodrumeve. Mbeti vetëm llumi i zi, i pistë. Asgjë tjetër. Po të mos llogarisim familjen e Valmirit.

Kështu vrapon drejt fundit fëmijëria ime, me zanafillë atë datën 7 dhjetor 1946, kur unë erdha në jetë në mënyrën më absurde, i pesti pas katër pararendësish, pa asnjë mundësi për të marrë vesh ç'i shtyu prindët e mi të zinin një qenie si unë. Për më tepër të më vinin një emër të rëndomtë, Festim. Nuk kam gjë kundër këtij emri. Festimët ta gëzojnë. Por unë nuk arrij të gjej një lidhje midis meje dhe emrit Festim. Nuk më del të jetë as emri i gjyshit, as i stërgjyshit, as i ndonjë kushëriri të afërt apo të largët, vdekur apo ende gjallë, për nder të të cilit unë të quhem kështu. Nuk lidhet as me pozicionin e yjeve. Është një emër që për mua nuk tregon asgjë. Ndoshta puna e solli të quhem Festim kur im atë, si i harxhoi me paraardhësit emrat biblikë e gjermanikë, për mua nuk gjeti një më të përshtatshëm.

Po ndoshta ai nuk ka gisht, emrin ndoshta e zgjodhi nëna. Atëherë ngrihen të njëjtat pikëpyetje, do të duhej të shpjegoheshin të njëjtat paqartësira, dhe kjo vlen edhe po të mendohet se emrin e kanë zgjedhur të dy bashkë. Në këto rrethana mbetet më i pranueshëm varianti sipas të cilit, në çastin e lumturisë së zënies, ata kanë projektuar për filizin e pestë një të ardhme të shkëlqyer, më të shkëlqyer nga e gjithë të tjerëve. Nisur nga emri kjo e ardhme do të ishte festë pa fund. Po të jetë kështu, të mjerët prindër janë gabuar.

Fundi i fëmijërisë përkon me kohën kur unë pashë për herë të parë gravurën me diçiturë “Shkallët e jetës”. Mundet që diçitura të ishte ndryshe, për shembull “Ura e jetës”. Po prisja radhën të qethesha te berberi kur gravurën ma zunë sytë në murin anësor. Ajo paraqiste metamorfozat e njeriut nga lindja në vdekje, qenien njerëzore që shndërrohej nga asgjëja – siç e interpretova unë – në fëmijë, nga fëmija në plak e nga plakun në asgjë. Sipas gravurës unë duhej të ndodhesha në shkallën e dymbëdhjetë. Më mbeteshin të kapërceja edhe tetëdhjetë e tetë shkallë të tjera, për t’u kthyer në asgjë. Abeli, mendova, është në shkallën e njëzetepestë, i mbeten edhe shtatëdhjetë e pesë të tjera. Gjyshes i mbeten tridhjetë... Pastaj hiç, asgjë.

Truri im nuk mund të pajtohej me këtë ide. Nuk ishte e thënë, për shembull, që po

të ndodheshe në shkallën e njëzetepesë, siç ndodhej Abeli, të mbeteshin detyrimisht edhe shtatëdhjetë e pesë shkallë të tjera për të kapërcyer, përpara se të ktheheshe në hiç. Rasti i prindërve të mi ishte një argument bindës. Nuk e di në të satën shkallë ndodheshin ata, kur, po të flas me gjuhën e gravurës, njëri nga engjëjt i rrëmbeu dhe i çoi në qiell, pa i lënë ta mbyllnin ciklin e plotë. Tek shihja shkallët lakore në trajtë gjysmërrethi, engjëjt, ca tufa dritash që shkrepëtinin nga lart e ndriçonin botën e të vdekshmëve poshtë, unë nuk e merrja me mend se do t'i shkoja shumë pranë një udhëtimit për në qiell. Po të kishte ndodhur kjo, një nga ata engjëjt e mrekullueshëm me krahë mjellme do të kishte fluturuar drejt meje, do të më merrte e do të më çonte në parajsë. Pa dyshim, në parajsë. Isha fëmijë, ende në shkallën e dymbëdhjetë, kështu që vendi im qe në parajsë. Ato ditë unë rashë në pellgun me ujë. Sikur engjëlli fluturues të kishte mbërritur me kohë, tani do të ndodhesha në parajsë. Në trajtën e një fëmije të përjetshëm dymbëdhjetëvjeçar. I pafajshëm në amshim. Mirëpo përpara engjëllit fluturues mbërriti dikush tjetër. Ai nuk kishte krahë mjellme. Ai kishte dy krahë të zakonshëm njeriu dhe dinte not. U hodh në ujë e më nxori prej andej përpara se të mbërrinte engjëlli fluturues.

Kur erdha në vete u zhgënjeva. Dhe u hidhërova që në vend të engjëllit kishte

mbërritur Valmiri. Sepse në çastin që hapa sytë mori fund edhe kënaqësia ime e magjishme, si në një ëndërr, kur trupin e shpirtin ta mbështjell një ngrohtësi pa fund. Nuk mbaja mend asgjë, as si u ndodha pranë pellgut, as se si rashë brenda, as si më nxorën, më shtypën kraharorin, më futën frymë në mushkëri, më vunë në lëvizje zemrën. Nuk mbaj mend si më ngritën në krahë, më çuan në shtëpi, ku gjyshja ia paskej dhënë ulërimës, as si më ngjitën lart, në dhomën time, e më vunë në shtrat. Mbaj mend një grua, gjysmë njeri, gjysmë peshk, gruan e re të bodrumit – sirenë. Ajo erdhi drejt meje, zgjati krahët, dorën ma kaloi midis flokëve, më tërhoqi ngadalë dhe unë u mbështeta pas trupit të saj të bardhë. Ndihesha pezull, në një përkundje gjumëndjellëse, nën tingujt e një kënge të padëgjuar, që më ftonte të vija kokën midis gjinjve, të mbyllja sytë, të flija. Kështu më kaloi pranë vdekja. Nuk ishte një skelet me zgavrat bosh të kafkës, mbështjellë me pelerinën e zezë, me kosën në dorë. Ishtë një grua, trupi i së cilës, po të mbështetteshe, të përçonte një dridhje të mistershme. Gruaja e bodrumit më mbajti midis gjinjve, në pritje të engjëllit futurues. Ajo më puthi. Kur hapa sytë magjia u zhduk. Valmiri më kishte hequr mundësinë për të vajtur në parajsë.

Fotografinë e botoi njëra nga gazetatat e kryeqytetit. Ai u bë heroi i ditës,

krenaria e rinisë së lagjes dhe unë, sido që më ishte hequr mundësia për të vajtur në parajsë, nuk munda t'i bëj ballë tundimit për të qëndruar në krah të një heroi, për të dalë së bashku me të në një fotografi të dytë, pranë pellgut, fotografi që u botua në një gazetë për të rinjtë me diçiturën "Valmir A. sfidon vdekjen". Pozën tonë te pellgu ai e kishte zmadhuar dhe ma dhuroi. Unë e vendosa në një kornizë, kornizën e vara në mur. Që nga ajo ditë Valmiri zuri të hyjë e të dalë në shtëpinë tonë si në shtëpinë e vet.

Dy muaj pas kësaj ngjarjeje, domethënë dy muaj pasi vendosa në murin e dhomës sime kornizën me fotografinë ku kisha dalë me Valmirin dhe ai zuri të hynte e dilte në shtëpinë tonë si në shtëpi të vet, arrestuan Abelin. Erdhën dhe e morën një natë të errët me shi. Sapo kishim rënë të flinim kur u dëgjua zhurma e një makine. Ishte një veturë e vogël e zezë, e ngjashme me veturën që çonte e sillte çdo ditë babanë e Valmirit. Këtë e vura re më pas, kur ata u larguan duke marrë me vete Abelin. Makina frenoi diku midis derës së hekurt të murit rrethues të vilës dhe derës së oborrit tonë. Kuptuam se vizitorët po vinin te ne kur dëgjuam trokitjet. Ishin dy civilë e dy policë. Bashkë me ta një burrë nga lagjja, fytyrë e njohur. Abeli ndodhej në pizhama. E urdhëruan të vishej dhe ai vajti të vishej në dhomën e tij, i shoqëruar nga njëri prej

civilëve, me kasketë e mushama blu të gjatë deri në fund të këmbëve, dhe një polic. Dy të tjerët, një polic dhe civili i dytë, veshur njëlloj si i pari, u ngjitën lart. Në sallon mbetëm unë, gjyshja dhe burri i lagjes. Fytyra e burrit të njohur të lagjes qe zbardhur. Në heshtje ai shihej me gjyshen. Dukej aq i mjerë, sa mua më erdhi për të qarë. Gjyshja kishte futur gishtërinjtë nëpër flokët e mi e i shtrëngonte.

Bastisja zgjati një shekull. Në fillim zbriti civili dhe polici që ishin ngjitur lart. Civili mbante nën sqetull diçka si pako të mbështjellë në gazetë. Pastaj doli nga dhoma Abeli, shoqëruar nga civili dhe polici tjetër. Edhe civili që shoqëronte Abelin mbante nën sqetull diçka të ngjashme me pakon e civilit që zbriti nga lart. Abeli u përqaftua me gjyshen. Si u përqaftua me gjyshen, ai më përqaftoi mua dhe ndjeva se iu drodhën duart. Atëherë ia shkrepja të qarit. Unë nuk e kisha të qartë ç'po ndodhte, pse vinin e merrnin tim vëlla në mes të natës, ku do ta çonin e ç'do të bëhej me të, po pata një parandjenjë se Abeli po largohej përgjithmonë, se nuk do ta shihja më kurrë. Ndoshta prej meje u përplot edhe Abeli. U përplot dhe gjyshja. Para se të largoheshin, ata i vunë Abelit prangat. Unë kërceva përpjetë si qen i tërbuar dhe iu hodha policit që po i vinte prangat. Ky më shtyu lehtazi. Edhe Abeli më këshilloi të rrija urtë. Kur dolën vazhdonte të binte shi.

5.

Ai e la gotën me konjak mbi tryezë pa e mbaruar. Pas shpine vazhdonte të ndiente shpuarjen e zgavrave të kufomës dhe nuk guxonte as të ngrinte sytë, as të largohej. Kur më në fund iu drejtua pasqyrës, hetuesi Valmir D. që zhdukur, mbi tryezën ku ai kishte qëndruar pak më parë varej një shtëllungë tymi.

Burri doli jashtë. Pranë hyrjes së klubit po urinonte një i dehur. “Ka vendosur të më torturojë, mendoj, të më çmendë. Ka vendosur të më bëjë presion psikologjik”. Pa vetëdije mbajti këmbët duke vështruar të dehurin, dhe ia pati zili. Ato çaste pati dëshirën të bënte të njëjtën gjë, të zbërthehej e të shkonte të urinonte publikisht pranë të dehurit. Mirëpo

i dehuri duket nuk qe i të njëjtit mendim. Ai mbërtheu pantallonat, u lëkund mbi të dyja këmbët dhe me zë armiqësor i këputi diçka si “të q... gruan”, kështu që me gjithë dëshirën e mirë për t’i bërë shoqëri atij idioti, u ngut të largohej. Në këtë gjendje pështjellimi mbërriti përpara ndërmarrjes.

Dera ishte hapur, diçka jo e zakonshme kjo. Por më shumë përshtypje i bëri mungesa e dezhurit në hyrje. Vuri re se tempulli qe kredhur në një heshtje varri. Pa hasur kurrkënd ai mbërriti në zyrën e tij, në fund të korridorit, përballë WC-ve. Dera e zyrës qe mbyllur. Vuri re gjithashtu se, ndryshe nga çdo ditë tjetër, dyert e zyrave ishin të gjitha mbyllur. I erdhi të ulërinte dhe ulëriu. Zëri humbi, siç humbet një gur i hedhur në humnerë. Atëherë zuri të vraponte. Duke vrapuar trokiti në të gjitha dyert, por nuk iu përgjigj njeri. Kështu mbërriti te shkallët që të ngjitnin një kat më sipër, ku vetvetiu qëndroi. Më tutje ishte zonë e ndaluar, atij nuk i takonte të ngjitej. Mirëpo atë ditë s’dukej frymë njeriu. Seksi i dobët, që e bënte tempullin të gumëzhinte, kishte avulluar, ndoshta për shkak të vapës, ndoshta fare pa shkak, thjesht sepse ashtu u qe tekur femrave, të mos punonin atë ditë, t’ia bënë naftën, të demonstronin botërisht se nuk pyesnin për asnjë lloj autoriteti, kushdo qoftë, e jo më për eprorët e kateve dhe drejtorin e përgjithshëm.

Ai ngriti kokën në hapësirën tunel midis shkallëve, ulëriu dhe ulërima vajti dhe u shua diku lart, nga kati i shtatë. Në vend të jehonës, kati i shtatë ktheu një heshtje të frikshme. Mbase kjo e bëri të merrte një vendim të guximshëm sa u habit edhe vetë: të zhytej në një inspektim në katet e sipërme pa lejen e kurrkujt. Duke ecur ngadalë, tërë sy e veshë, ai ndiente ritmin e pulsit të vet që ndiqte ritmin e rrahjeve të zemrës. Edhe në ato kate kishte ngrirë e njëjta heshtje, me ndryshimin se ndërkaq ajo nuk po i dukej më aq e frikshme: s'kishte gjë tjetër veçse korridore të gjatë, të errët, zyra me dyer të mbyllura, një ajër i ndenjtur mbytës e një erë e rëndë WC-sh. Ky zbulim e qetësoi, i dha krahë të ulërinte përsëri me gjithë frymën e kraharorit e të vazhdonte inspektimin. Asgjë e veçantë, asgjë e jashtëzakonshme, përveç faktit që sa më lart të shkoje aq më seksi bëheshin femrat. Mirëpo femrat ishin zhdukur, seksi dhe jo seksi, zhaba e të freskëta, kështu që atij s'i mbetej veçse të ngjitej më tej. Po përparonte maturisht te shkallët që të çonin nga kati i gjashtë tek i shtati, madje arriti të shihte diçka si rretë penguese gjigante, kur veshët i buçitën nga një thirrje. Qe një britmë alarmi, dikush e urdhëronte të ndalej në vend, të mos hidhte asnjë hap tjetër pa treguar identitetin. Iu tha pështyma në grykë. Ishte qorollepsur në një zonë të ndaluar, në zonën e kartëvizitave

të personaliteteve dhe zyrës misterioze të drejtorit të përgjithshëm, pa leje, pa asnjë lloj dokumenti.

U derdh poshtë me shpejtësi rrufeje kur ndjeu thirrjen e dytë dhe hapat e dikujt. Ndjekësi u lëshua pas tij. Dëgjonte përplasjen e rëndë të këpucëve me pafta nëpër shkallë, dihatjen e të panjohurit, e forcat për pak po e linin. Afër katit të tretë i panjohuri s'dihet përse e ndërpreu ndjekjen, u kthye mbrapsht dhe ia dha një të qeshure. Megjithatë ai nuk e mbajti vrapin; vazhdoi të turrej teposhtë, i bindur se ndjekësi kërkonte ta mashtronte, derisa mbërriti në katin e parë, pranë zyrës së dezhurit. Atje iu desh të mbushej me frymë, pa e humbur për asnjë çast vigjilencën, duke vështruar nga gryka e tempullit që gëlltiste shkallët. Do të ishte larguar sikur veshi të mos i kishte kapur ca zhurma që vinin nga kati përdhes, ku gjendeshin zyrat e administratës, salla e madhe e mbledhjeve dhe bufe-restoranti. Pas asaj lodhjeje absurde, ideja për të zbritur në bufe-restorant, ku kafënë e përditshme do t'ia servirnin në qoshen e tij të zakonshme, iu duk zgjidhja më e mirë për t'i dhënë fund aventurës së asaj dite.

Kështu bëri, zbriti poshtë. Korridori i errët që bosh. Bufo-restoranti, gjithashtu. Mbi tryeza dukeshin filxhanë kafeje, gota me ponç e konjak të lëna përgjysmë ose të zbratura, mbeturina tortash nëpër pjata, tutje mbi

banak ekspresi vazhdonte të lëshonte shtëllunga avulli, tërë lokali sikur përgjumej nën dritat jeshile. Ai u shtang. Që pak çaste më parë aty duhej të kishte patur njerëz, kjo nuk diskutohej. Po përse e kishin braktisur lokalin? Ai vështroi përreth dhe vetvetiu bëri një hap prapa. Zhurma e pak çasteve më parë u përsërit, kësaj radhe e qartë; vinte nga salla e madhe e mbledhjeve. Në majë të gishtërinjve iu afrua derës së sallës. Për të dëgjuar më mirë mbështeti veshin te paretit prej plastmase. Befas para syve iu shfaq salla e ndriçuar fort, e mbushur plot e përplot. I gjithë personeli i tempullit, që nga kati përdhes deri te kati i shtatë, qe mbledhur aty. Të pranishmit u kthyen drejt tij dhe lëshuan një pasthirrmë habie kolektive. Kjo tregonte se ata kishin folur për të. Dritat e forta i vranë sytë; për t'u mbrojtur u detyrua të vinte dorën përpara. Atëherë dikush përmendi emrin e tij, me zë të lartë, kërcënues, ndërsa salla zuri të gumëzhinte.

Ai u tmerrua. Në tryezën e presidiumit ndodhej njeriu me fytyrë prej të vdekuri. Prej andej ai po e tregonte me gisht, njerëzit zunë të hingëllinin, ca të tjerë të mjaullinin, derisa s'duroi dot më dhe ia krisi vrapit. Turma u derdh pas tij. Nuk e kishte të qartë ç'po ndodhte, por e kishte të qartë se po ta mbërrinte, turma do ta shkelte si krimb. E vetmja rrugë shpëtimi mbetej dera me shufra

hekuri. Prej andej mund të dilte në rrugë dhe në rrugë s'do ta kapnin dot. Me këmbët plumb të rënda ai bëri një përpjekje mbinjerëzore për të mbërritur atje. Te dera ndodheshin në pritë drejtori i përgjithshëm, i dehuri dhe Valmir D. I llahtaritur deshi të ulërinte. Ulërima i mbeti në grykë. Iu zu fryma. Dhe i doli gjumi.

Përtej dritares varej një qiell blu. E kapi veten përsëri shtrirë në kanape, në kuzhinë, siç e kishte kapur një ditë më parë, me ndryshimin se tani në dysheme pranë kanapesë, në një largësi që po të zgjaste kokën të mund ta mbërrinte, ndodhej një legen, dhe njëri pas tjetrit zunë t'i vinin nëpër mend veprimet që kishte kryer qysh se kishte dalë në mëngjes nga shtëpia e derisa që kthyer, i dehur tapë. Kafka po i hapej, tëmthat i buçisnin. Legeni bosh dëshmonte, së paku, se nuk kishte vjellë. Ai pinte rrallë, stomaku nuk ia mbante pijet alkoolike. U shmangej rasteve që paraqisnin rrezik dehjeje, jo nga frika e së shoqes, as nga ndonjë paragjykim për figurën e njeriut të dehur. Nuk pinte thjesht sepse nuk ia mbante stomaku, sa herë që pinte vilte dhe, mbi të gjitha, harronte veprimet e veta. Për shembull, pas një mbrëmjeje dëfrimi të kolektivit, ku që dehur aksidentalisht, të nesërmen i kishin thënë diçka të pabesueshme: kishte filluar të puthte një e nga një vajzat dhe gratë e bukura, për këtë arsye për pak që rrahur me

burrin e njërës prej grave, ndërsa e shoqja, e poshtëruar, qe larguar nga mbrëmja dhe nuk i kishte folur një javë rresht.

Ai u ngrit. Ndenjur. Nuk kishte fuqi të ngrihej në këmbë. Fytin ia digjete një etje shkretëtire, por s'ishte në gjendje të lëvizte, të shkonte te frigoriferi, të nxirrte prej andej një shishe me ujë, ta derdhte në gurmaz. Atëherë i thirri së shoqes. Askush nuk iu përgjigj. Thirri përsëri dhe përsëri nuk iu përgjigj njeri. I erdhi të rrëmbente ndonjë send, të thyente xhamat, tryezën, karriget, frigoriferin, të griste damaskun e divanit, t'ia nxirrte rropullitë, të kthente përmbys apartamentin, ta bënte lëmsh e li. Në vend të kësaj mblodhi forcat dhe vajti hapi dritaren: mbi tryezë i zunë sytë një copë pusullë. Përsëri një copë pusullë. Nuk e lexoi, nuk u bë kureshtar të shkonte të shihte çfarë qortimesh i bënte e shoqja. Qortimet e saj ishin doemos të drejta, ai nuk duhet të pinte, s'duhet të bëhej karagjoz, ai nuk duhet t'ia lejonte vetes të talleshin të tjerët, ta tregonin me gisht si një njeri që shkonte në kundërshtim me normat e moralit publik. "Qartë, ulëriu me vete, e kam shumë të qartë. Kur pi njeriu thotë marrëzira, këput idiotizma, fillon e shan, mbarë e prapë, të gjallë e të vdekur, të vegjël e të mëdhenj. Këto pastaj t'i regjistrojnë, ka shumë të kudondodhur të zellshëm, dhe regjistrimet i dërgojnë atje ku duhet, me pagesë ose jo, s'ka rëndësi, rëndësi

ka që njeriu të hapë sytë, të mos dehet, siç më këshillon ti. Por këshillat e tua më bëjnë për të qarë, aq keq më vjen. Sepse sado të përpiqem të jem shembullor, ai nuk më lë. Ti nuk e njeh atë. Po ta njohësh, edhe ty, njëlloj si mua, do të të dridhen leqet e këmbëve. Ti nuk e njeh atë, prandaj vazhdon të më japësh këshilla që më bëjnë për të qarë, siç më vjen të qaj tani, megjithëse pusullën tënde të ditës së sotme nuk e kam lexuar.”

Duke iu marrë këmbët vajti në banjë. Mbante mend qartë të gjitha veprimet që kishte kryer që nga çasti kur kishte dalë në mëngjes e deri kur Valmir D. i ishte shfaqur në klub si hije, në kohën që ai po pinte gotën e vogël të konjakut. Mbante mend gjithashtu gotën e dytë, në pritje që, duke pirë gotën e dytë, Valmir D. të shporrej, ta linte të qetë. Valmir D. nuk qe shporrur, as të qetë nuk e kishte lënë. Mbante mend pastaj se kishte vazhduar të merrte gota të tjera, të vogla e të mëdha, por numrin e gotave nuk e mbante mend, derisa kishte mbërritur një çast kur më në fund kufoma qe zhdukur. Më tutje nuk i kujtohej asgjë. Përveç ëndrrës. Ishte gati të besonte se ëndrra kishte qenë një e vërtetë, se në një mënyrë apo në një tjetër, pas largimit nga klubi, me pak përjashtime, i kishte përjetuar të gjitha, duke filluar nga i dehuri që urinonte pranë hyrjes së klubit, deri te ndjekja nëpër shkallët e tempullit. “Sepse, arsyetoi,

edhe nëse truri im prodhon skena, nuk është çudi që nesër ato të ndodhin realisht”. Tek urinonte, duke u kujdesur që currili i urinës të mos binte jashtë grykës së WC-së, pati një parandjenjë se i dehuri i ëndrrës nuk kishte qenë tjetër veçse ai vetë. Dhe kur u kthye nga banja, nuk mundi të mos e lexonte pusullën mbi tryezë.

“Je bërë i çuditshëm. Kështu si sot s’të kam parë ndonjëherë. Më vjen keq për ty, më vjen keq edhe për ne. Jam e bindur se ti më fsheh diçka. Po të doli gjumi mos dil, zëre se mbërritëm.”

Ai e vendosi pusullën atje ku qe, mbi tryezë. U ndie si qen i rrahur, i paaftë të përballonte një bisedë me të shoqen. Në mos sot, nesër, do t’i duhej ta përballonte. Por hëpërhë nuk mundej. Ai nuk e dinte ç’e priste. Jeta e tij varej në një fill peri, tepër të holluar, nga çasti në çast filli mund të këputej, ai të gremisej në humnerë e bashkë me të e shoqja dhe i biri. Nuk do të dilte nga shtëpia, sigurisht. Edhe po t’i hipte në kokë të dilte për shpirt kundërshtimi, siç thuhet, nuk dinte ku të shkonte. Kurrkush nuk e priste, kurrkush nuk pyeste për të. Në të vërtetë, diçka i shkëndijoi në kokë, diçka që kishte lidhje me nevojën për të dalë, për të vajtur diku. U përpoq të rremonte në kujtesën e tij të shpartalluar, të gjente ç’ishte ai ngacmim që e ftonte të merrte rrugët, duke i krijuar iluzionin se diku,

dikush e priste. “Një iluzion, mendoj. Ndoshta dhe unë vetë jam një iluzion.” Dhe vajti në dhomën e gjumit, në shtratin bashkëshortor.

Gjumi e zuri sapo vuri kokën në jastëk, midis dëshirës për të dalë dhe dëshirës që e shoqja të mos e gjente zgjuar, nga frika e një ballafaqimi. Kur ndjeu një gudulisje që i nxori gjumin ai nuk e përcaktoi dot sa ishte ora dhe prej sa orësh flinte. Gudulisja që një ngacmim nën vesh. Dhoma që kredhur në dritën e kuqërremtë të abazhurit dhe ai ndeshi fytyrën e së shoqes, që po e shihte nga sipër. Vazhdonte t’i dhimbte koka. Pa u merakosur për gjendjen e tij, ajo ia kaloi dorën nën shpatull, dorën tjetër ia rrëshqiti nëpër trup, nga gjoksi në kërthizë, nga kërthiza poshtë, me një këmbëngulje pothuaj të harruar, derisa atë e përshkoi një dridhmë. Trupi i gruas që i nxehtë, nga kurmi i saj çlirohej aroma e njohur dhe ai ra pre e trulllosjes. Trupi i tij zuri t’u përgjigjej lëvizjeve të ethshme të trupit të gruas, duart iu shkrinë, dhimbja e kokës fluturoi dhe me një lëvizje të beftë, si një kafshë e ngacmuar, ai e vuri poshtë derisa ajo u qetësua, u çlirua dhe e djersitur e puthi lehtazi.

Gjatë kohës që ajo vajti në banjë ai shtrydhi trutë për të gjetur një mënyrë që t’i shmangej një shpjegimi të mundshëm me të. Pas pak ajo do të kthehej, do të shtrihej pranë tij, do t’ia kalonte dorën në qafë dhe do të kërkonte